Kokkola
Karleby

Kokkolan kirjastoauto

Selvitys Kokkolan kaupunginkirjaston kirjastoauton nykytilasta ja uuden auton hankinnasta

Susann Forsberg
lokakuu 2026

Hyväksytty [toimielimen nimi] [pvm] § [xxx]

Kansilehden kuva: Joni Virtanen

Sisällysluettelo

1 Johdanto / tausta ... 4
2 Kirjastolaki ... 5
3 Kokkolan kirjastoauto – lyhyt historia ... 6
4 Kirjastoauton reitit, asiakkaat ja palvelut ... 8
5 Kirjastoautopalvelun kustannukset ... 10
5.1 Arvio kirjastoauton tulevista kuluista: ... 11
5.2 Kirjastoautoon tehdyt korjaukset ja hankinnat 2020–2025 ... 13
5.3 Kirjastoauton operatiivinen tehokkuus ... 13
6 Monipalveluautot Suomessa ... 15
7 Kirjastoauton palvelutarvekartoitus ... 18
7.1 Asiakaskysely vuonna 2022 ... 18
7.2 Ideatyöpajat alakouluissa vuonna 2022 ... 21
7.3 Asiakaskysely vuonna 2026 ... 22
7.4 Lapsivaltuuston lausunnot vuosina 2022 ja 2026 ... 26
7.5 Nuorisovaltuuston lausunnot vuosina 2022 ja 2026 ... 27
8 Kirjastoauton hankinta, mallit ja rahoitus ... 28
9 Kirjastoauton jatkumisen tai päättymisen vaikutukset kuntalaisten kirjastopalveluihin ... 30
9.1 Koulukirjasto niille kouluille, joilla ei vielä ole omaa koulukirjastoa ... 30
9.2 Siirtokokoelmat kouluilla ... 30
9.3 Kirjakuljetukset ... 30
9.4 Kirjastoautopalvelun ostaminen toisesta kunnasta ... 31
9.5 Kirjojen lainaaminen postitse ... 31
9.6 Asioimiskuljetuksen järjestäminen lähikirjastoon ... 31
9.7 Koululaisten kuljettaminen kirjastoon ... 31
9.8 Vapaaehtoisten suorittama kirjojen kotiinkuljetuspalvelu ... 31
9.9 Ei mitään palvelua ... 31
10 Kirjastoautotoiminnan lakkauttamisen säästöt ... 32
11 Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi ... 33
12 Yhteenveto ja pohdintaa ... 35
13 Lähteet ... 37
14 Liitteet ... 38

1 Johdanto / tausta

Kokkolan kaupunginkirjaston nykyinen, linja-auton alustalle rakennettu kirjastoauto on saavuttanut teknisen käyttöikänsä loppuvaiheen. Kirjastopalvelut esittää uuden kirjastoauton hankkimista pääosin nykyisen palvelumallin mukaisesti.

Kaupungin johto on pyytänyt selvitystä kirjastoauton nykytilasta ja uuden auton hankinnasta sekä auton korvaavista vaihtoehdoista, mikäli kirjastoautopalvelu lopetetaan.

Suomessa on käytössä 114 kirjastoautoa vuoden 2025 valtakunnallisten tilastojen mukaan. Kirjastoautotoimintaa on supistettu voimakkaasti viimeisen 20 vuoden aikana. Vielä vuonna 2000 ajossa oli 201 kirjastoautoa. Valtakunnallisesti kirjastoautoista lainattiin 5,2 miljoonaa lainaa vuonna 2025 ja kirjastoautopysäkkejä oli 7 730. Vuonna 2020 lainoja oli 4,4 miljoonaa ja pysäkkejä 9 400.

”Autojen määrän väheneminen johtuu paitsi kuntien taloudellisista paineista myös väestön muuttoliikkeestä isompiin kasvukeskuksiin. Taustalla ovat myös 2000-luvun kuntaliitokset. Kuntien yhdistymisen myötä osa kirjastoautoista on lakkautettu. Kunnat eivät myöskään enää saa erillistä valtionavustusta kirjastoautojen hankintaan.” (Kirjastoautotoiminta murroksessa - yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseura 9.8.2016)

Kirjastoautopalvelulla on kunnissa aiemmin korvattu sivukirjastojen lopettaminen. Näin tapahtui Kokkolassakin 1980-luvun alussa. Viime vuosina kunnat ovat kuitenkin lakkauttaneet myös kirjastoautoja ja vähentäneet kirjastoautopysäkkien määrää. Tämä on heikentänyt kirjastopalvelujen saatavuutta varsinkin harvaan asutuilla alueilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi aiemmin vuosittain tukea kirjastojen perustamishankkeisiin ja kirjastoautojen hankintaan. Sen viimeinen rahoitussuunnitelma vahvistettiin lokakuussa 2013 ja koski vuosia 2014–2017. Kokkolan kaupunki haki vuonna 2013 valtionavustusta kirjastoauton hankintaan vuodelle 2016, mutta avustusta ei myönnetty.

Vuonna 2020 kaupunki haki Opetus- ja kulttuuriministeriöltä erityisavustusta kirjastoauton hankintaa, mutta Kokkola ei kuulunut niiden yhdeksän kunnan joukkoon, joille avustus myönnettiin. Opetus- ja kulttuuriministeriöstä saadun tiedon mukaan erityisavustusta kirjastoautohankintoihin ei ole tulossa hakuun lähiaikoina.

Opetus- ja kulttuuriministeriön keväällä 2026 julkaistussa kirja-alan selvityksessä ehdotetaan, että kirjastoautotoiminnan valtionavustukset palautettaisiin. ”Kirjastoautotoiminta on keskeisimpiä välineitä kirjastopalveluiden sekä myös osaltaan lukutaitotyön ulottamista koko valtakuntaan yhtäläisesti. Autokannan korvausinvestointien sekä toiminnan kustannus tehokas kasvattaminen edellyttävät arviolta 10 auton hankintaa vuodessa. Näiden hankintahinta on nykyhinnoilla yhtenä viisi miljoonaa euroa, josta valtiona avustus voisi olla esimerkiksi 20–50 prosenttia kunnan/kuntien kantokyvyn mukaan eli resursointitarve vuositasolla olisi 1,0–2,5 milj euroa.” (Leikola, Markus: Selvitys kirja-alasta ja soveltuvin osin lukemisesta, 2026 s. 127)

Kirjastoauton hankintakustannus on 600 000 – 650 000 euroa ja käyttöikä 15–20 vuotta. Käytetyllä autolla on vain marginaalinen myyntiarvo.

Valtion rahoitus on ollut merkittävä uusien kirjastoautojen hankinnassa. Usein valtionavustus on ollut noin puolet hankittavan auton kokonaiskustannuksista. (Kirjastoautotoiminta murroksessa - yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseura 9.8.2016)

2 Kirjastolaki

Kirjasto on lakisääteinen peruspalvelu. Kirjaston tehtävänä on

1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;

2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;

3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;

4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;

5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;

6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

(Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492)

Kirjastolain tavoitteena on edistää (2 §) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin. Kunnan tehtävänä (5 §) on yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen ja että kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevissa keskeisissä päätöksissä. Yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa (10 §).

Kirjastopalvelujen saatavuus ja saavutettavuus ovat erityisen tärkeää lapsille ja nuorille. YK:n lapsen oikeuden yleissopimus velvoittaa kuntia kiinnittämään huomiota lapsen kielellisiin tarpeisiin ja lukutaidon merkitykseen sekä levittämään tietoja, aineistoja ja lastenkirjoja. Lasten ja nuorten mahdollisuudet osallistua taiteeseen ja kulttuuriin kuten kirjastopalveluiden käyttöön, eivät kuitenkaan toteudu yhdenvertaisesti. Syynä ovat muun muassa välimatkat sekä palveluiden saatavuus ja saavutettavuus. Kirjastoautopalvelu on helposti saatavaa ja saavutettavaa. (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018)

3 Kokkolan kirjastoauto – lyhyt historia

Kokkolan kaupunginkirjaston ensimmäinen kirjastoauto hankittiin vuonna 1982. Nykyinen kirjastoauto on hankittu vuonna 1999. Kirjastoautossa on kolme työntekijää, kaksi kirjastovirkailijaa ja kirjastoautonkuljettaja. Kirjastoauto liikennöi yhdessä vuorossa, viitenä päivänä viikossa. Kirjastoauto ei aja heinäkuussa ja koulujen lomien aikana. Jos henkilökunnassa olisi toinenkin kirjastoautonkuljettaja, auto voisi liikennöidä kahdessa vuorossa ja läpi koko kesän. Tämä nostaisi auton käyttöastetta.

Nykyisellä kirjastoautolla on ajettu noin 230 000 kilometriä. Kirjastoauton kilometrimäärä ei ole suoraan verrannollinen henkilökuljetuksiin tarkoitettujen linja-autojen kilometrimääriin, koska kirjastoauton runkoa rasittaa kuljetettava kirja-aineisto. Kirjastoauto ajaa lisäksi kulkuväylillä, jonne linja-autot eivät aja. (Harle, Tiina: Kirjastopalvelut jatkumaan: hankeraportti, 13.9.2018)

Kokkolan kirjastoauto on linja-automallinen. Autossa on Scania Suomi Oy:n valmistama alusta ja Kiitokori Oy:n valmistama kori. Auton alustanmerkki on Scania L 94 IB-B (300) ja korin tyyppi on Libris 2000. Pituutta autolla on 12 metriä, leveyttä 2,52 metriä ja korkeutta 3,4 metriä. Auto painaa 18 tonnia. Autossa on peruutuskamera ja vuonna 2018 hankittu Katve360-järjestelmä.

Kirjastoauton lainat ovat pysyneet 70 000–80 000 lainassa vuodessa. Koko kirjaston lainaus- ja kävijämäärät ovat vuosien varrella hieman vaihdelleet, mutta kirjastoautossa kävijä- ja lainausmäärät ovat pitäneet pintansa. Pysäkkien määrä on pysynyt suurin piirtein samana, noin 85–90 pysäkissä.

Vuosien 2020 ja 2021 lukuihin vaikuttaa koronapandemia. Vuonna 2020 kirjastoauto ei ajanut keväällä kymmeneen viikkoon eikä joulukuussa lähes neljään viikkoon, eli ajopäiviä oli yhteensä vain 148. Vuonna 2021 auto aloitti ajon vasta 19.4. ja oli tauolla myös touko-kesäkuun vaihteessa reilut kolme viikkoa. Ajopäiviä kertyi vain 122.

Lainaus- ja kävijämääriin vaikutti lisäksi kirjastoautossa vuosina 2020–2021 käytössä ollut rajoitettu asiakasmäärä, enintään kolme asiakasta tai yksi perhe kerralla.

Kokkolan kaupunginkirjaston lainausmäärät vuosina 2012–2025:

Vuosi	Pääkirjasto	Kirjastoauto	Koivuhaka	Kälviä	Lohtaja	Ullava	Yhteensä
2012	531 040	68 600	46 111	70 410	53 297	24 894	794 352
2013	534 121	74 564	46 860	69 930	53 204	23 792	802 471
2014	495 768	72 442	43 029	66 916	48 615	23 721	750 491
2015	500 033	73 304	41 749	67 574	50 052	21 867	754 579
2016	482 120	69 941	41 132	66 853	50 560	19 005	729 611
2017	471 537	74 348	39 371	66 036	44 674	20 708	716 674
2018	455 370	75 260	34 851	62 847	40 414	16 996	685 738
2019	457 219	80 583	30 522	63 959	37 702	17 358	687 343
2020	413 835	62 823	23 823	59 467	32 298	16 032	608 278
2021	438 836	48 809	31 085	55 335	36 346	16 539	626 950
2022	458 609	74 212	34 988	55 838	38 285	15 375	677 307
2023	480 318	70 922	38 002	55 975	41 392	13 763	700 372
2024	506 332	81 266	38 354	57 441	39 024	13 106	735 523
2025	518 952	82 162	40 166	61 289	38 887	11 772	753 228

Kokkolan kaupunginkirjaston kävijämäärät vuosina 2012–2025:

Vuosi	Pääkirjasto	Kirjastoauto	Koivuhaka	Kälviä	Lohtaja	Ullava	Yhteensä
2012	407 173	19 163	22 692	26 499	22 225	7 611	505 363
2013	385 548	22 048	33 712	26 603	24 423	7 813	500 147
2014	351 983	24 498	40 540	24 436	19 657	6 624	467 738
2015	356 092	25 360	38 085	23 920	19 992	6 142	469 591
2016	336 854	22 848	35 957	23 179	17 723	10 535	447 096
2017	328 549	21 457	34 983	23 682	17 901	10 255	436 827
2018	322 169	20 155	33 743	24 503	16 378	9 544	426 492
2019	312 348	20 914	38 320	25 443	17 433	10 725	425 183
2020	226 569	13 270	17 768	16 339	11 187	6 461	291 594
2021	222 608	8 472	14 231	13 361	11 932	6 438	277 042
2022	270 531	16 938	17 951	15 876	14 539	7 248	343 083
2023	380 456	18 480	20 234	17 664	15 402	7 090	459 326
2024	398 800	20 318	21 518	20 793	17 312	7 114	485 855
2025	362 816	21 742	24 043	23 075	15 646	6 239	453 561

4 Kirjastoauton reitit, asiakkaat ja palvelut

Kirjastoauton lainat voidaan jakaa seuraavasti:

- aamupysäkit kouluilla ja päiväkodeilla, jolloin lapset pääsevät lainaamaan aineistoa tai vierailemaan kirjastoautossa,
- lukupakettien toimittaminen kouluille ja päiväkodeille,
- Kanta-Kokkolan alueella iltapysäkit, jotka palvelevat kaiken ikäistä asiakaskuntaa.

Kokkolan kirjastoauto ajaa yhdessä vuorossa. Kirjastoauton aamu- ja päiväreitteihin vaikuttavat käynnit kouluilla ja päiväkodeilla. Pysäkkien pituudet vaihtelevat viidestätoista minuutista lähes tuntiin.

Reittien suunnitteluun vaikuttaa tuntemus alueesta ja asiakkaista sekä asiakkaiden esittämät pysäkkitoiveet ja resurssit. Reitit suunnitellaan siten, että niissä ei ole turhaa ajoa ja siirtymäajat pysäkiltä toiselle ovat mahdollisimman lyhyitä. Reittien ja pysäkkien suunnitellussa joudutaan huomioimaan kirjastoautonkuljettajan työaika. ”Myös sillä on vaikutusta, onko kirjastoautolla konkreettisesti mahdollista päästä toivottuun paikkaan. Auton pituus vaikuttaa suoraan siihen, miten paljon se tarvitsee tilaa kääntyäkseen.” (Harle, Tiina: Kirjastopalvelut jatkumaan: hankeraportti, 13.9.2018)

Asiakkaiden turvallisuuden takia huomioidaan reittien ja pysäkkien suunnittelussa se, mihin suuntaan auton ovi aukeaa. Ovi ei voi aueta suoraan ajotielle. Koulujen pihoilla huomioidaan koululaisten turvallisuus esimerkiksi pysäköimällä auto koulun pihalle ennen välitunnin alkua ja lähtemällä vasta kun piha on tyhjentynyt ja koululaiset ovat tunneilla.

Kirjastoauto tarjoaa kirjaston peruspalveluja: lainaus, palautus, aineiston varaus ja varausten kuljettaminen ja tietopalvelu.

Kirjastoauton asiakkaiden ikäjakautuma on laaja, asiakkaita on vauvasta vaariin. Koulu- ja päiväkotipysäkkien vuoksi lainattu aineisto painottuu lasten ja nuorten materiaaliin. Sitä on 90 % lainauksista. Kirjastoauton henkilökunta tekee tiivistä yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa kokoamalla ja kuljettamalla opetuksessa käytettävää aineistoa eli lukupaketteja.

Kirjastoauton yhteisöasiakkaita ovat koulut ja päiväkodit. Kirjastoautolla on 16 koulupysäkkiä ja 22 päiväkotipysäkkiä. Isoilla kouluilla käydään useamman kerran viikossa. Kirjastoauto toimii koulukirjastojen tilalla.

Suomen kirjastoseuran kyselyyn vastanneet pitivät kirjastoautopalveluiden tärkeimpinä kohderyhminä tulevaisuudessa lapsia, haja-asutusalueiden asukkaita ja senioriväestöä. Kirjastoautojen lakkauttaminen vaikuttaa erityisesti lapsiin, koska lähipalveluna se on lapsille merkittävä. (Kirjastoautotoiminta murroksessa - yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseura 9.8.2016)

Kirjastoautopalvelut tukevat ja kannustavat lukutaidon- ja harrastuksen kehittämistä, medialukutaitoja, opiskelua ja harrastustoimintaa.

Kokkolalaisista 22 084 asuu yli 2 kilometrin päässä kirjaston palvelupaikasta. Tämä on 46 % asukkaista. Näistä 0-6-vuotiaita on 2 069 ja 7–15-vuotiaita 3 305. Näillä reilulla 5 000 lapsella on kirjastoon niin pitkä matka, että he eivät voi sitä itsekseen kulkea. Kirjastoauto on heille ainut mahdollisuus omatoimiseen kirjaston käyttöön.

Asuinpaikka kauempana kuin 2 km kirjastosta:

Ikä	Henkilöiden lukumäärä
0-6	2 069
7-15	3 305
16-30	3 207
31-45	4 451
46-65	5 076
yli 65 vuotta	3 976
Yhteensä	22 084

5 Kirjastoautopalvelun kustannukset

Kirjastoauton kustannukset vuosina 2019–2025:

Vuosi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Henkilöstökulut	105 110	104 320	113 050	106 610	122 770	130 694	155 878
Posti- ja telepalvelut (mobiiliyhteys)	380	400	490	432	554	614	689
Vakuutukset	490	280	300	336	393	526	689
Koneiden ja kaluston kunnossapito	10 310	4 940	1 290	7 794	4 903	6 893	2 371
Autokatsastus	0	100	340	359	359	309	394
Muut palvelut	270	130	1 650	1 806	1 279	1 168	2 267
Palvelujen ostot yht.	11 450	5 850	4 070	10 727	7 488	9 510	6 410
Kirjallisuus	20 540	23 090	21 780	22 659	24 962	25 365	29 287
Poltto- ja voiteluaineet	5 350	3 700	2 930	6 870	7 538	6 017	5 852
Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	130	1 910	200	680	284	536	1 942
Aineet, tarvikkeet, tavarat yht.	26 020	28 700	24 910	30 209	32 784	31 918	37 081
dieselvero	550	550	550	83	549	547	547
Muut toimintakulut	230	200	200	219	549	601	789
Kaikki menot yht.	**143 360**	**139 620**	**142 780**	**147 766**	**163 560**	**172 724**	**200 159**
Lainojen määrä (kpl)	80 583	62 823	48 809	74 212	70 922	81 266	82 154
Lainan hinta	1,78	2,22	2,93	2,00 €	2,31 €	2,13 €	2,44 €

Kirjastoauton tulevia käyttökuluja on hankala ennakoida, koska joinakin vuosina korjauksia tulee enemmän ja toisina vähemmän. Uuden kirjastoauton kulut on arvioitu nykyisen auton kulujen perusteella vuosilta 2024–2025. Osa kuluista, esimerkiksi henkilöstökulut, on kuitenkin arvioitu viime vuoden mukaan, koska ne kulut kasvavat joka vuosi.

Kirjastoauton tavallista pienempiä toimintakuluja ja lainamääriä vuosina 2020–2021 selittänee ainakin osin se, että koronan vuoksi kirjastoauto ei ajanut 14 viikkoon vuonna 2020. Vuonna 2021 ajotauko oli yli neljä kuukautta.

Uuden auton kustannuksia vähentävät pienemmät huoltokulut ja mahdolliset polttoainetehokkuuden tuomat säästöt. Mikäli uusi auto hankitaan leasingrahoituksella, lasketaan kustannukset esimerkiksi 10 vuoden ajalle.

5.1 Arvio kirjastoauton tulevista kuluista:

Henkilöstökulut (kirjastoautonkuljettaja ja kaksi kirjastovirkailijaa)	156 000
Posti- ja telepalvelut (mobiiliyhteys)	700
Vakuutukset	700
Koneiden ja kaluston kunnossapito	3 000
Autokatsastus	400
Muut palvelut	1 000
Palvelujen ostot yht.	5 800
Kirjallisuus	29 000
Poltto- ja voiteluaineet	6 000
Muut aineet, tarvikkeet, tavarat	1 000
Aineet, tarvikkeet, tavarat yht.	36 900
Dieselvero	550
Muu toimintakulut	800
Muut toimintakulut yht.	1 350
Kaikki menot yhteensä	200 050

Kirjastopalvelujen tehokkuutta kustannusten ja lainojen suhteen tarkasteltaessa kirjastoauto osoittautuu kustannustehokkaaksi palvelumuodoksi. Vertailussa on kuitenkin huomioitava, että pääkirjaston kustannuksiin sisältyy koko kirjastoverkkoa koskevia menoja, minkä vuoksi sen luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia muiden toimipisteiden kanssa. Lisäksi kirjastoauton toiminnasta aiheutuu pääkirjastolle kustannuksia, joita ei ole kohdistettu kirjastoauton kustannuslaskentaan. Tällaisia eriä ovat muun muassa autotallin ja varastotilojen sisäiset vuokrat sekä siivouskustannukset.

Kirjaston palvelupisteiden toimintakulut, lainojen määrä sekä lainan hinta:

	Pääkirjasto	Koivuhaan kirjasto	Kälviän kirjasto	Lohtajan kirjasto	Ullavan kirjasto	Kirjastoauto
2025						
Toimintakulut €	2 193 967	111 135	249 140	212 621	103 042	200 159
Lainojen määrä	518 935	40 166	61 289	38 912	11 772	82 154
Lainan hinta €	4,23	2,77	4,07	5,47	8,76	2,44
2024						
Toimintakulut €	2 294 614	127 461	236 886	212 304	95 659	172 724
Lainojen määrä	506 332	38 354	57 441	39 024	13 106	81 266
Lainan hinta €	4,54	3,33	4,13	5,44	7,3	2,13
2023						
Toimintakulut €	2 295 149	138 180	255 853	198 430	95 785	163 560
Lainojen määrä	480 483	38 002	55 810	41 392	13 763	70 922
Lainan hinta €	4,78	3,64	4,59	4,8	6,96	2,31
2022						
Toimintakulut €	2 275 225	117 180	234 453	192 920	94 875	147 766
Lainojen määrä	457 762	34 988	55 838	38 285	15 375	74 212
Lainan hinta €	4,95	3,35	4,2	5,04	6,17	2,00
2021						
Toimintakulut €	2 231 900	110 920	239 620	183 440	87 050	142 780
Lainojen määrä	438 836	31 085	55 335	36 346	16 539	48 809
Lainan hinta €	5,09	3,57	4,33	5,05	5,26	2,93
2020						
Toimintakulut €	2 151 620	107 870	259 430	185 230	88 020	139 620
Lainojen määrä	413 835	23 733	59 467	32 298	16 032	62 823
Lainan hinta €	5,2	4,55	4,36	5,74	5,49	2,22
2019						
Toimintakulut €	2 187 480	106 710	220 600	194 150	83 130	143 360
Lainojen määrä	458 246	30 522	63 959	36 675	17 358	80 583
Lainan hinta €	4,77	3,5	3,45	5,29	4,79	1,78

5.2 Kirjastoautoon tehdyt korjaukset ja hankinnat 2020–2025

Kirjastoauton tekninen kunto on hyvä. Ongelmana on varaosien saatavuus vuoden 1999 kirjastoautolle. Korjaustoimenpiteet vuosille 2020–2025 ovat maksaneet yhteensä 27 400 €. Auton arvo on nimellinen, noin 20 000–25 000 €.

15.-17.04.2020	Kuljettajan puolen taaempi sivuikkuna uusi ja oikealta puolelta molemmat ikkunat uudet. Virtalukon pohjan kunnostus. Rekisterikilpivalojen pohjan uusiminen.
09.-10.11.2020	Webaston vesipumppu ja palopesäkkeen uusinta.
31.03.2021	Auton jauhesammutin uusi (Tehokkaampi, laki vaatii)
02.12.2021	Webaston korjaus
05.01.2022	WC-kasetti uusi
14.02.2022	Jarrujen ilmankuivurin vaihto. Uusi ikkunapesurimoottori.
02.05.2022	Uudet takakesärenkaat 4 kpl
17.10.2022	Webaston korjaus (tilattiin varaosia)
25.10.2022	Webasto kuntoon
21.11.2022	talvirengas 1kpl uusi
19.12.2022	Webaston huoltoa
23.12.2022	Uuden webaston asennus
17.10.2023	Etutukivarsien vaihto + isot kumipuslat. Moniurahihnan tukipyörän vaihto.
22.01.2024	Apuaskeleen ilmavuodon korjaus.
02.04.2024	Ilmavuodon etsintää, ei paikallistettu.
26.08.2024	Ilmavuoto paikallistettu, vuoto kuljettajanistuimen ilmansäätöventtiilissä. Venttiili tilattu.
02.09.2024	Moottorin turbo uusi (hajosi 29.08). Kuljettajanistuimen ilmansäätöventtiilin vaihto.
24.02.2025	Webaston tuuletinmoottorissa vikaa, varaosa tilattu.
07.03.2025	Webaston tuuletinmoottorin vaihto.
29.10.2025	Uudet ajo -ja pitkien valoumpiot tilattu.
10.11.2025	Valoumpioiden asennus (varikko)
14.11.2025	Lisävalopaneelin hankinta
26.-27.11.2025	Lisävalopaneelin asennus (varikko)
01.12.2025	Ilmavuodon korjaus (Scania)

Lisäksi autoon tehtävät vuosihuollot, katsastukset, renkaitten vaihdot, pesut jne.

5.3 Kirjastoauton operatiivinen tehokkuus

Kirjastoautonkuljettajan työaika on 38,25 tuntia viikossa. Kirjastoauton reitit ja pysäkit suunnitellaan niin, että kuljettajalle jää perjantai-iltapäivänä aikaa auton huoltoon, pesuun ja tankkaukseen. Auton alustan isot huoltotyöt, jotka vaativat käyntiä Scanian raskaiden autojen huoltopisteellä, pyritään sijoittamaan maanantaiaamupäiville ja koulujen loma-aikoihin. Korin isot huoltotyöt tehdään Kausalassa.

Kirjastovirkailijat työskentelevät kahdessa vuorossa. Aamuvuorolainen hoitaa järjestelytehtävät ennen reittiä ja vastaa aamupäivän reittien asiakaspalvelusta yhdessä kuljettajan kanssa. Iltavuorolainen vastaa iltareittien asiakaspalvelusta

kuljettajan kanssa. Kuljettaja ajaa joitakin iltareittejä yksin, mutta vilkkaimmilla ilta- ja aamureiteillä kuljettaja ei pysty hoitamaan asiakaspalvelua yksin.

Mikäli halutaan nostaa kirjastoauton käyttöastetta ja ajaa kahdessa vuorossa, tarvitaan toinen kuljettaja. Tämä lisää henkilöstökustannuksia vuodessa noin 40 000 euroa. Pätevien kuljettajien ja kuljettaja-virkailijoiden rekrytointi on ollut viime vuosina hankalaa koko maassa.

6 Monipalveluautot Suomessa

”Jo 1970-luvulla alettiin puhua monitoimikirjastoautoista ja kulttuuribusseista. Kirjastoautojen avulla haluttiin viedä taidetta, elokuvia ja esiintyviä taitelijoita harvaanasutuille seuduille, jonne tavalliset kulttuuripalvelut eivät yltäneet.” (Heinänen, Tiina: Rekastako uuden ajan kirjastoauto? 1.12.2012)

Kirjastoautojen avulla on edistetty tietoyhteiskunnan tavoitteita tarjoamalla tietokoneet ja yhteydet opastettuina asiakkaiden käyttöön. Tällainen oli esimerkiksi NettiJussi -auto Sodankylässä. NettiJussi oli Suomen ensimmäinen liikkuva yhteispalvelu, joka toi tietoliikenne- ja videoneuvotteluyhteydet haja-asutusalueelle.

Kirjastoautot ovat palvelleet 2000-luvulta lähtien myös ennakkoäänestysautona. Kokkolan kirjastoauto on toiminut kerran ennakkoäänestysautona, mutta suosio oli laimea. Ennakkoäänestyksen aikana kirjastoauto ei voi palvella kirjastoautona äänestyssäännösten vuoksi.

Monipalveluautoselvityksiä on tehty eri puolella Suomea. Leppävirralla selviteltiin vuonna 2008, lähinnä yli 65-vuotiailta uusien palveluiden tarvetta kirjastoautossa. Eniten toivottiin:

- terveydenhuollon palveluita esim. verenpaineen mittaus, terveydenhoitajan vastaanotto, reseptien uusimismahdollisuus,
- postipalveluja,
- mahdollisuutta matkustaa kirjastoauton mukana,
- tietopalveluja,
- kopiointipalveluja,
- veikkauspalveluja netin kautta,
- kauppaostosten kuljetusta kotiin,
- ongelma- ja elektroniikkajätteiden keräily.

Pieksämäellä on kokeiltu tarjota paikallisen kansalaisopiston palveluita esimerkiksi tietokoneen käyttöä, muistiklinikkaa ja askartelua. Kirjastoauton normaalit palvelut ovat samanaikaiset kävijöiden käytössä.

Sodankylässä kartoitettiin vuonna 2012 kylien asukkaiden sellaisia palvelutarpeita, joihin kirjastoauto voisi vastata. Mukana oli tietoliikennepalveluita, sosiaali- ja terveyspalveluita, apteekkipalveluita, posti-, pankki- ja kelapalveluita, kuljetuspalveluita, äänestysmahdollisuus, esteetön käyttö, tapahtumat ja tempaukset ja veikkauspalvelut.

Suosituimmat palvelut olivat terveydenhoitajan vastaanotto, veranpaine- ja sokeriarvojen mittaus, postimerkkien myynti, lähtevän postin kuljetus, apteekkipalvelut, pienongelmajätteenkeräys sekä äänestysmahdollisuus. Vastaajat pitivät kirjastoauton esteetöntä käyttöä tarpeellisena kaikkien yhtäläisen tasa-arvon nimissä. Erilaiset tapahtumat ja tilaisuudet kiinnostivat myös Sodankylän asukkaita. (Heinänen, Tiina: Rekastako uuden ajan kirjastoauto? 1.12.2012)

Pihtiputaan ja Viitasaaren vuonna 2011 tehdyssä kyselyssä viiden toiveen kärki oli postipalvelut, apteekki, ongelmajätteenkeräys, terveyspalvelut sekä ennakkoäänestys.

Kirjastoautoon liitettävien lisäpalveluiden tarve vaihtelee alueittain. Ne palvelut, joita ikääntyneet tarvitsevat ovat kaukana nuorten kaupunkilaisten tarpeista. Yksi vaihtoehto on varustaa kirjastoauto siten, että sen on muunneltavissa eri käyttötarkoituksia varten.

Espoon Välkky-auto kiertää aamupäivisin alakouluja ja päiväkoteja, mutta muuten auto on erilaisten järjestöjen ja ryhmien käytettävissä. Muunneltavan sisustuksen ansiosta autoa voivat käyttää kaikki ikäryhmät erilaisiin tarkoituksiin: bänditilana, messuosastona tai kokouspaikkana. Auton teknisiin varustuksiin kuuluvat invanostin, kosketuspöytä, iPadit, säädettävä LED-valaistus, videotykki ja tulostin. Lapsille suunnattuja kirjastoautoja oheistoimintoineen on myös Helsingissä, Lahdessa, Oulussa ja Joensuussa toimivat lastenkirjastoautot. (Haatainen & Hokkanen: Mikkelin kirjastoauton konseptointia palvelumuotoilun menetelmin, 2013)

Sievin kirjastoautopalveluista on tehty kaksi opinnäytetyötä. Vuonna 2011 valmistui Marja Sandholmin Sievin kirjastoautosta monipalveluauto ja vuonna 2014 Riikka Heikkilän Sievi haja-asetusalueen kirjastopalvelut. Sandholmin tutkimuksessa selvitettiin kirjastoauton palveluiden kehittämistä monipalveluauton näkökulmasta. Osa asiakkaista toivoi internetin käyttömahdollisuutta ja osa postimerkkien myyntiä ja ajatteli, että oheispalvelut tuovat kirjastoautopalvelulle lisäarvoa. Osa asiakkaista ei kaivannut uusia palveluita, vaan kokivat palvelun hyvänä ja toivoivat palvelun jatkuvuutta.

Heikkilän selvityksen mukaan kirjastoauton asiakkaat ja koulut olivat yhtä mieltä siitä, että kirjastoauto olisi paras tapa järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut. Lisäpalveluista suosituimpia olivat ennakkoäänestys, postin palvelut, Kelan lomakkeet sekä tulostus- ja kopiointimahdollisuus. (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018, s. 8–9)

Monipalveluautot täytyy suunnitella ja räätälöidä niin, että hyödyttävät kuntalaisia pitkällä tähtäimellä. Uusien palvelujen tulee olla sellaisia, että ne eivät vie aikaa tai tilaa varsinaiselta kirjastotyöltä, mutta tuovat lisäarvoa tarjottuun peruspalveluun. Palvelun pitää tukea kirjaston omia ydintoimintoja. Uusia palveluja mietittäessä niiden lähtökohtina tulee olla toteuttavuus ja pitkän tähtäimen ylläpitäminen (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018, s. 9)

Monipalveluautossa on mahdollista tarjota asiakkaille:

- Sosiaali- ja terveyspalveluja, jos saadaan ammattilaisia vierailijoiksi. Rajoittavat tekijät tila, aika ja äänieristyksen puute.
- Apteekkiyhteistyö esimerkiksi reseptilääkkeiden kuljetus. Rajoittava tekijä on toiminnan luvanvaraisuus. Apteekkari hakee ja maksaa luvan. Lisäksi on huomioitava, että lääkkeiden kuljetus on turvallisuusriski.
- Muut palvelut muun muassa kopiointi-, skannaus- ja tulostusmahdollisuus, asiakastietokone, lainaus- ja palautusautomaatti, ennakkoäänestys, palautuspalvelut esimerkiksi käytetyt lamput.
- Postipalvelut esimerkiksi postimerkkien myynti.
- Kirjakassien kuljetus.
- Tavaralähetyksien kuljetus esimerkiksi tarvikkeita kotihoidon asiakkaille.
- Oheistapahtumat: satutuokiot, kirjailijavierailut, kirjavinkkaus, konsoli- ja lautapelien pelaaminen, pienimuotoiset elokuvanäytökset, kirjastoauto nuorisotilana.

- Liikuntavälineiden lainaus.

Yhteistyökumppaneita monipalvelujen toteuttamiseen löytyy useita. Näitä voivat olla esimerkiksi nuoriso-, kulttuuri-, liikunta- ja museopalvelut, kyläyhdistykset, Kela, Te-palvelut, pankit sekä sosiaali- ja terveyspalvelut.

Palvelun vaatima aika on tärkeä huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Onko palvelua saatavilla kirjastoautossa aina? Onko palvelua varten tehtävä uusia aikatauluja ja reittejä? Ehtiikö palvelun toteuttaa normaalin aikataulun mukaisesti? Palveluiden lisääminen vaatii myös lisäresursseja ja henkilökunnan koulutusta. (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018, s. 10)

Suomessa on selvitetty ja kokeiltu kirjastoautojen käyttöä monipalveluautoina 1970-luvulta lähtien. Monipalveluautoon on eri kunnissa ehdotettu muun muassa terveys-, apteekki-, posti-, pankki-, Kela-, ennakkoäänestys-, tulostus- ja kuljetuspalveluja. Selvityksissä erityisesti haja-asutusalueiden ikääntyneet asukkaat ovat pitäneet tällaisia lisäpalveluja hyödyllisinä. Käytännön kokemukset ovat kuitenkin osoittaneet, että palveluiden toteuttaminen edellyttää yhteistyökumppaneita, lisäresursseja, henkilöstön koulutusta sekä ajallisia ja tilallisia järjestelyjä.

Nykyaikaisissa kirjastoautoissa monipalvelukonseptiin liittyy useita haasteita. Monet alkuperäisistä palvelutarpeista ovat vähentyneet palveluiden digitalisoitumisen myötä. Esimerkiksi pankki-, Kela- ja monet postipalvelut ovat siirtyneet verkkoon, ja terveys- sekä apteekkipalveluiden järjestäminen kirjastoautossa on tila-, tietosuoja-, turvallisuus- ja lupakysymysten vuoksi haastavaa. Lisäksi lisäpalvelut vievät tilaa ja aikaa kirjaston ydintehtävältä eli aineistojen tarjoamiselta, lukemisen edistämiseltä ja asiakaspalvelulta. Monipalveluiden järjestäminen edellyttäisi myös nykyistä muunneltavimpia tilaratkaisuja, mikä kasvattaisi hankinta- ja käyttökustannuksia.

Kokkolan näkökulmasta monipalveluautolle ei ole tunnistettu sellaista pysyvää ja laajaa palvelutarvetta, joka perustelisi kirjastoauton suunnittelun ensisijaisesti monipalveluajoneuvoksi. Tämän vuoksi uuden kirjastoauton suunnittelun lähtökohtana on tarkoituksenmukaisinta säilyttää kirjastopalvelut keskiössä ja varmistaa, että auto palvelee tehokkaasti nykyisiä käyttäjäryhmiä, erityisesti kouluja, päiväkoteja ja haja-asutusalueiden asukkaita.

7 Kirjastoauton palvelutarvekartoitus

7.1 Asiakaskysely vuonna 2022

Kokkolan kaupunginkirjastossa tehdään säännöllisesti asiakaskyselyjä, joissa kartoitetaan asiakkaiden toiveita kirjastopalveluiden suhteen. Näin laajaa kirjastoauton palvelukyselyä ei kuitenkaan ole tehty aiemmin.

Asiakaskyselyn kohderyhmäksi valikoitui lähinnä aikuisväestö. Lapsia ja nuoria kuultiin lapsi- ja nuorisovaltuustossa sekä koulussa ja päiväkodeissa pidettävillä työpajoilla.

Keväällä 2022 toteutettiin verkossa Webropol-kysely, joka oli jaossa myös paperisena pääkirjastossa, lähikirjastoissa ja kirjastoautossa. Kysely oli avoinna 18.3. - 30.4.2022 ja siihen saatiin 247 vastausta.

Naiset vastasivat kyselyyn innokkaimmin kuin miehet. Suurin vastaajaryhmä oli 31-45-vuotiaat. Heitä oli puolet vastaajista. Alueellisesti eniten vastauksia tuli Halkokarilta, 30 kpl ja Öjasta 29 kpl.

Ikä	Kysymykseen vastanneet	Prosenttiosuus
7-15	46	18,7
16-30	25	10,2
31-45	123	50,0
46-65	37	15,0
yli 65	15	6,1
Yhteensä	246	100,0

Vastaajista 46 %:lla oli alle 3 km, 40 %:lla 5-10 km, 13 %:lla 10-20 km ja 1 %:lla yli 20 km matkaa lähimpään kirjastoon. Oletettavasti suurin osa vastaajista oli aktiivisia kirjastoauton käyttäjiä, koska 84 % vastaajista tiesi missä on lähin kirjastoautopysäkki. Epätietoisia vastaajia oli kuitenkin 16 %, joten kirjastoautopalveluiden markkinointia täytyy tehostaa. Tämä tuli esille myös lapsi- ja nuorisovaltuustojen kokouksissa. Kaikki kuntalaiset eivät tiedä, missä kirjastoauto pysähtyy ja milloin.

Vastaajista 43 % kertoi käyvänsä kirjastoautossa vähintään joka toinen viikko. 191 vastaajaa käy kirjastoautossa yhdessä lasten kanssa.

Vastaajista 63 % kokivat kirjastoauton palvelut erittäin tärkeäksi.

”Kirjastoauton käynti lähipysäkillämme mahdollistaa lapsemme monipuolisen kirjojen lukemisen! Kirjoja ei tulisi luettua kuin murto-osa nykyisestä verrattuna tilanteeseen jossa kirjastoauto ei kävisi.”

”Det är en fördel att kunna promenera/cykla till bokbussen och inte behöva ta bilen in till stan. Flera barnböcker hittas varje gång. Det är en angenäm upplevelse för barnet att besöka bokbussen.”

”Työskentelen erityisluokassa. Koululla ei ole soveltuvaa kirjallisuutta oppilasryhmäni tarpeisiin. Osa oppilaista kehitysvammaisia, osa vieraskielisiä, osa osaa itse lukea, osa ei. Tämän luokan kanssa ei mahdollisuutta kulkea esim. pyörällä Koivuhaan kirjastoon, joka on mahdollista muille oppilasryhmille. Ei ole varaa myöskään bussilla kulkea siellä. Kirjastoautopalvelu koulun pihassa on ehdoton kielikasvatuksen

toteuttamiseksi luokallemme. Käyn siellä joka kerta sen pysähtyessä koulussa joko yksin tai osan oppilaiden kanssa."

Vastaajista 120 käyttää kirjastoautoa työn puolesta, eli lähinnä koulujen tai varhaiskasvatusyksiköiden henkilökunta. Heistä 58 % pitää kirjastoauton palveluja erittäin tärkeänä omassa työssään.

"Kirjastoauton palvelu on koululuokalle erittäin tärkeä. Kirjastoauto tuo lukemisen ja kirjaston koululle ja tekee lainaamisen helpoksi! Se on lapsille myös korvaamaton elämys! Tätä palvelua ei saa koulusta poistaa!

"Myös tasa-arvokysymys lapsille, joiden kodit eivät tue oppimista. Opettajan työssä hyödynnämme säännöllisesti kirjastoauton palveluita, ilman sitä lukutuntien järjestäminen ja lukuharrastuksen tukeminen ja ylläpitäminen vaikeutuisi tai pahimmassa tapauksessa lakkaisi."

"Kirjastoauto on elintärkeä isokylän koulun väelle ja erityisesti lapsille. Ilman auton vierailua pienimmät oppilaat olisivat täysin vailla kirjastokokemusta sillä kaikki eivät ole käyneet edes pääkirjastolla. Ja luonnollisesti lukemiseen kannustaminen olisi hyvin vajavaista, jos ei ole tarjota lapsille paikkaa, josta löytää mieluista luettavaa. Koulullahan ei ole kirjastoa ole. Ja parinkymmenen vuoden opettajakokemuksella uskallan sanoa, että lapsi, joka lukee aktiivisesti, menestyy keskimäärin koulussa paremmin monellakin osa-alueella."

"Haemme oppilaiden kanssa kirjastoautosta kirjoja yhdessä tai tilaan luokalle valmiin laatikollisen kirjoja. Tällä olemme saaneet monen aluksi lukemista vastustavan oppilaan lukemaan! Osalle kaupungin kouluista tämä on ehdottomasti paras tapa saada kirjoja, kirjasto on liian kaukana oppilaskäynneille"

"Työskentelen päiväkodissa. On erittäin tärkeää lukea lapsille kirjoja ja näin kirjastoauton avulla saada myös vaihtelevuutta kirjoihin, mitä luetaan. Otan aina myös lapsia mukaan valitsemaan kirjoja, tällainen hetki on todellista laatuaikaa ja tärkeää."

"Koulukirjastomme on olematon ja ilman kirjastoautoa ei meillä olisi mitään järkevää lukemista luokassa. Hyödynnämme myös kirjastoautoa projekteissa ja saamme tarvittavan kirjallisuuden näihin projekteissa. Oppilaat myös itse tykkäävät käyttää kirjastoautoa ja oppivat sitä kautta kirjaston aktiivisiksi käyttäjiksi."

"Jobbar i förskolan, vi lånar jättemycket. Bra med bokpaket. Har man olika tema kan man beställa böcker som handlar om det. Förskolan lånar även böcker till dagissidan."

Kirjastoauton henkilökunta on palvelualttius ja asiantuntemus sai kiitosta. 75 % vastaajista oli sitä mieltä, että henkilökunnan asiantuntemus on erittäin hyvä.

Kirjastoauton aineistoista tärkeimpinä pidettiin aikuisten ja lasten kertomakirjallisuutta sekä lasten kuvakirjoja. Kirjastoauton aineistot vastaavat asiakaskunnan tarpeita ja vastaajien mielestä ne ovat ajantasaiset. Uutuudet saa kirjastoautosta riittävän nopeasti ja aineisto on hyväkuntoista.

Kirjastoauton mahdollisia uusia palveluita kysyttäessä ei mikään ehdotetuista vaihtoehdoista noussut suosikiksi. Vastaajista 41 % ei ole kiinnostunut lisäpalveluista kirjastoautossa. Vastaajilla on mahdollisesti pelko siitä, että kirjastoautopalvelut heikentyvät, mikäli kirjastoautossa tarjotaan muutakin palveluja. Lisäpalveluista eniten kannatusta sai liikuntavälineiden lainaus, ennakkoäänestys, kirjakassipalvelu kotiin ja lainausautomaatti.

Lisäpalvelu	Kysymykseen vastanneet	Prosenttiosuus
Lainausautomaatti	37	11,5
Asiakaskone	11	3,4
Kirjakassipalvelu kotiin	40	12,5
Tulostus, kopiointi ja skannaus	28	8,7
Ennakkoäänestys	44	13,7
Liikuntavälineiden lainaus	50	15,6
En ole kiinnostunut lisäpalveluista	95	29,6
Joku muu palvelu, mikä	16	5,0
	321	100,0

Vastaajista reilu viidesosa eli 22 % ei halunnut tapahtumia kirjastoautoon. Kirjastoauton vierailu julkisilla paikoilla, esimerkiksi iltatorilla sekä satutuokiot ja kirjavinkkaus saivat jonkin verran kannatusta.

Tapahtuma	Kysymykseen vastanneet	Prosenttiosuus
Kirjastoauton vierailu julkisilla paikoilla, esim. iltatorilla	106	24,9
Satutunti	83	19,5
Kirjavinkkaus	83	19,5
Musiikki-/runoesitykset	40	9,4
Open mic -tapahtumat	15	3,5
Liikuntaneuvonta	19	4,5
Sosiaali- ja terveyspalveluiden neuvonta	16	3,8
En halua tapahtumia kirjastoautoon	51	12,0
Muita ideoita	12	2,8
	425	100,0

Kyselyn viimeisessä kohdassa sai antaa ruusuja ja risuja kirjastoauton reiteistä, palveluista, aineistosta ynnä muusta. Vastaajille annettiin myös mahdollisuus antaa kehittämisideoita ja tarkentaa antamiaan vastauksia. Vapaan kommentin jätti 123 vastaajaa. Vastauksissa oli muun muassa pysäkkitoiveita ja kehitysideoita.

”Kirjastoauton pitää kehittyä ja tarjota mm. ennakkoäänestyksen mahdollisuus. Kirjastonauton pitää lähteä mukaan rohkeasti eri tapahtumiin mukaan. Hyvä ehdotus mm. iltatori.”

”Minulle kirjastoauto on ollut tosi iso apu, kun se pysähtyy lähelle ja sieltä saa noudettua varaukset ja välillä lainattua ex tempore -teoksiakin. Hyvää palvelua olen saanut ja suuret kiitokset koko porukalle!”

”Kirjastoautoja voisi olla monta”

”Vaikka koivuhaassa on oma kirjasto, toisi varmasti kirjastoauton käynti Nuolipuron alueella lapsille ainakin lisää mielenkiintoa kirjastopalveluja kohtaan.”

”Kirjastoauto palvelee vain Karlebyssä vaikka Kokkola oikeasti laaja kaupunki auto palvella sivukyliä myös liitoskunnista. Mutta kun ruotsinkielisillä pitää paremmat palvelut kuin muilla.”

”Fått väldigt bra bemötande och service! Behändigt att ibland besöka bibbabussen istället för åka till stan biblioteket. Glad också över råkar stanna så nära vårt hem.”

”Koen että lainaamme enemmän kirjoja, koska kirjastoauto käy niin lähellä. Kirjastossa tulee käytyä harvemmin.”

”Hyvää palvelua mukava käydä. Lapsetkin käyvät mielellään lainaamassa. Helppo palauttaa lainatut kirjat. Aikataulu vähän huono. Aina ei kerkeä käymään, klo16 töissä.”

”Som sagt, vi är mycket nöjda med bokbussen hoppas staden även i fortsättningen prioriterar den här servicen finns kvar. Det behändigt reservera böcker.”

”Tosi tärkeä asia, tätä pitää kehittää, ei viedä missään nimessä pois tai vähentää vuoroja ”

”Toivottavasti saamme pitää kirjastoauton toiminnassa Kokkolassa! Suuri hyöty pienestä kuluerästä!”

”Henkilökunta on erittäin palvelualtista, kiitos! Suuri toive on, että kirjastoauton palveluita ei lopeteta”

”Reitin tulee ulottua muihinkin kuin ns. uusille asuinalueille. Lisää uusia ruotsinkielisiä lasten materiaaleja.”

”Olen oppinut vasta lukemaan. Saan kirjastoautosta hyvin luettavaa, kun pääkirjasto on kauempana. Kirjastoautossa voin käydä yksin ilman vanhempaa, mutta oikeassa kirjastossa en voi käydä yksin, kun sinne on niin pitkä matka”

”Kirjastoauton palveluiden säilyttäminen edesauttaa hyvinvointiyhteiskuntaa, niin lapsia, nuoria, aikuisia kuin vanhuksiakin. Lukeminen parantaa mielenterveyttä, edesauttakaa jatkossakin siinä! Teette tärkeää työtä”

”Kiitos aivan ihanasta palvelusta. Kirjastoautonhenkilökunta on asiantuntevaa ja aina mukavaa. Kirjastoauto olisi kiva lisä kokkolan julkisiin tapahtumiin.”

”Kirjastoauto on elintärkeä ikäihmisille. Huomioidaan eläkeläisten lukuharrastukset. Ollaan yksinäisiä, monia uhkaa myös masennus! Eivät jaksa tulla kirjastoon, kun liikennettä ei ole.”

7.2 Ideatyöpajat alakouluissa vuonna 2022

Lukukoordinaattorit Riikka Rajala ja Mikaela Byskata-Ahlskog järjestivät huhti- ja toukokuussa 2022 ”Unelmien kirjastoauto” - työpajoja. Lapset saivat tehtäväkseen piirtää, millainen olisi heidän unelmiensa kirjastoauto, mitä siellä voisi tehdä, mitä siellä olisi ja miltä se näyttäisi.

Oppilaat olivat lähes yksimielisiä siitä, että kirjastoauto on tärkeä asia, joka tuo iloa. Kirjastoauton parhaiksi puoliksi mainittiin se, että kirjastopalvelut tulevat lähelle koulua ja kotia. Näin kirjojen lainaaminen on helpompaa. Keskusteluissa kävi ilmi, ettei kaikilla ole mahdollisuutta päästä pääkirjastoon vanhemman kyydillä tai omatoimisesti, jonka vuoksi kirjastoautoa tarvitaan. Lisäksi lapset pitivät tärkeänä asiana sitä, että kirjastoauton palvelu on maksuton.

Lapset kertoivat, että jos kirjastoauto loppuisi, se tuntuisi kurjalta ja kirjat eivät olisi enää helposti saatavilla. Se yksipuolistaisi paitsi kotona, myös koulussa luettavaa kirjallisuutta. Lapsilta menisi mahdollisuus mennä yksin tai kaverin kanssa kirjastoon.

Lapset eivät keksineet nykyisestä kirjastoautosta mitään muutettavaa, mutta kun he pohtivat unelmiensa kirjastoautoa, toiveita heräsi. Toiveissa olisi kaksikerroksinen kirjastoauto, jossa olisi mukava lukunurkkaus. Lapset näkivät unelmiensa kirjastoautossa myös ympyränmuotoiset ikkunat, kaakaoautomaatin sekä akvaarion!

Eleverna i åk 1-4 i Öja skola upplevde bokbussen som mycket viktig. Att de kunde använda bokbussens tjänster i skolan och på fritiden var något de uppskattade. Det bästa med bokbussen att där finns så många bra böcker, tidningar och spel att välja på.

Om bokbussens tjänster skulle upphöra, skulle det vara tråkigt och de skulle protestera, sade eleverna. Utan bokbuss skulle de inte ha möjlighet att låna och läsa lika mycket som i dag, konstaterade de.

Eftersom Öja ligger på ca 16 km avstånd från huvudbiblioteket i centrum och eleverna är beroende av föräldrarna för att ta sig dit skulle också spontana besök och att de inte kunde gå dit med sina kompisar, som de brukar.

Om de fick ändra på något med bokbussen skulle de inreda med mysiga lampor och sköna, mjuka sittplatser. De önskade också ett skilt område i bussen där man kan sitta och spela brädspel eller ha disco.

Flera av teckningarna beskrev tvåvåningsbussar, där det fanns en skild avdelning med soffor, bord, konsolspel och möjlighet att spela musik. Förslag om att bussen skulle spela musik när den kom till en hållplats, förekom också.

7.3 Asiakaskysely vuonna 2026

Keväällä 2026 toteutettiin verkossa Webropol-kysely, joka oli jaossa myös paperisena pääkirjastossa, Koivuhaan kirjastossa ja kirjastoautossa. Vastausaika oli 28.4. – 17.5.2026. Kyselyllä haluttiin kartoittaa asiakkaiden mielipiteitä kirjastoauton tärkeydestä juuri heille sekä mielipiteitä kirjastoauton palveluista.

Kyselyyn vastasi 257 henkilöä, mikä on 10 vastaajaa enemmän kuin vuonna 2022. Vastaajista 54 % vastasi yksityishenkilönä ja 46 % yhteisöasiakkaana.

Yhteisöasiakkaat jakaantuivat päiväkotien ja koulujen kanssa melko tasan. Ryhmäkoot vaihtelivat 1-200 keskiarvon ollessa 21,7. Eniten edustettu lapsiryhmä on 3-5 vuotiaat. Toisena ovat 5-6-luokkalaiset eli 11-12-vuotiaat.

Yhteisöasiakkaiden ikä	Kysymykseen vastanneet	Prosenttiosuus
0-3 vuotta	20	16,1 %
3-5 vuotta	30	24,2 %
esikoulu	15	12,1 %
luokka 1-2	12	9,7 %
luokka 3-4	13	10,5 %
luokka 5-6	25	20,2 %
luokka 7-9	9	7,3 %

Yksityishenkilönä kyselyyn vastanneista 43 % on 31-45-vuotiaita. Seuraavaksi edustetuin ikäluokka on 46-65-vuotiaat.

Yksityishenkilönä vastanneiden ikä	Kysymykseen vastanneet	Prosenttiosuus
7-15	26	10,5 %
16-30	24	9,7 %
31-45	107	43,3 %
46-65	72	29,1 %
yli 65	18	7,3 %

Ylivoimaisesti suurin osa, 83 %, vastaajista on naisia. 80 % vastaajista asuu alle viiden kilometrin etäisyydellä lähimmästä kirjastosta. Vastanneista 37 %:lla on matkaa lähimpään kirjastoon alle kolme kilometriä.

Suuri osa vastaajista, 109 henkilöä, käy kirjastoautossa useamman kerran kuukaudessa. Joka viikko kirjastoautossa käy vain 25 henkilöä eli joka kymmenes kaikista vastaajista. Kirjastoautossa käydään melko tasaisesti yksin (25 %) tai perheen tai ryhmän kanssa (39 %). Vastaajista joka neljännen tilanne vaihtelee eli he käyvät sekä yksin että perheen tai ryhmän kanssa.

Vastaajista 61 % eli 150 henkilöä lainaa kertakäynnillä enintään 10 kirjaa tai muuta aineistoa. 10-30 kappaletta lainaavia on vastaajista kolmannes.

Yli puolet kirjastoauton kävijöistä lainaa lasten kertomakirjallisuutta tai lasten kuvakirjoja. Seuraavaksi useimmin lainataan lasten helppolukuisia kirjoja, aikuisten kertomakirjallisuutta ja lasten tietokirjoja. Muuta aineistoa lainaa kävijöistä vain neljäsosa eli 27 % tai vähemmän.

Minkälaista aineistoa lainaat kirjastoautosta?	Vaihtoehdon valinneet	Prosenttiosuus
Aikuisten kertomakirjallisuus	108	44 %
Aikuisten tietokirjat	60	24 %
Aikuisten aikakauslehdet	34	14 %
Nuorten kertomakirjallisuus	67	27 %
Nuorten tietokirjat	39	16 %
Nuorten sarjakuvat	40	16 %
Nuorten selkokirjat	30	12 %
Lasten kertomakirjallisuus	136	55 %
Lasten helppolukuiset kirjat	118	48 %
Lasten tietokirjat	107	43 %
Lasten kuvakirjat	130	52 %
Lasten sarjakuvat	57	23 %
Lasten lehdet	25	10 %
Elokuvat	17	7 %
Musiikki	16	7 %
Äänikirjat	11	4 %

Kyselyyn vastanneista kaksi viidestä valitsee lainaamansa aineiston vasta kirjastoautossa ja vain joka kahdeksas varaa aineiston etukäteen. Lähes puolet sekä varaa että valitsee lainattavan vasta paikan päällä.

Yleisellä tasolla kirjastoautoon oltiin tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä. Tyytyväisimpiä oltiin kirjastoauton henkilökuntaan ja palveluihin.

”Kirjastoauto on loistava. Meidän pysäkillä käy aina noin 10 henkilöä. Palvelu pelaa ja on asiantuntevaa.”

”Mahtavaa palvelua ja aina yhtä mukava henkilökunta 😊”

”Aivan mahtavia kirjapaketteja saatu pyynnöstä. Hieno palvelu ja tosi hyvät työntekijät, jotka auttavat ja huomioivat lapset.”

”Olen saanut tosi hyvää palvelua kirjastoauton henkilökunnalta ja he tietävät jo vinkata minulle, mistä oppilaani voisivat olla kiinnostuneita he myös esim. esittelevät uutuuksia ja selkokirjoja minulle. Hienoa! Tärkeä palvelu jatkossakin!”

Kirjastoauton aineistoon oltiin tyytyväisiä. Kirjastoauton aineistot vastaavat täysin vastaajista 37 %:n tarpeita.44 %:n mielestä aineistot ovat ajantasaiset ja 47 % saa mielestään uutuudet kirjastoautosta riittävän nopeasti. Yli puolen vastaajista mielestä aineisto on hyväkuntoista.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Keski-arvo
Kirjastoauton aineistot vastaavat tarpeitani.	1 %	4 %	15 %	43 %	37 %	4,1
Aineistot ovat ajantasaiset.	2 %	2 %	14 %	38 %	44 %	4,2
Saan uutuudet kirjastoautosta riittävän nopeasti.	1 %	4 %	19 %	29 %	47 %	4,2
Aineisto on hyväkuntoista.	0 %	1 %	10 %	37 %	53 %	4,4
Yhteensä						4,2

Erittäin tärkeiksi kirjastoauton palvelut koki 176 vastaajaa eli 69 % vastaajista. Ainoastaan yhdeksälle vastaajalle kirjastoauton palvelut olivat merkityksettömiä tai täysin merkityksettömiä. Työn puolesta kirjastoautoa käyttävistä kirjastoauton koki erittäin tärkeäksi 102 vastaajaa eli 73 % vastaajista.

Uusista palveluista kirjastoautoon kannatettiin eniten erilaisia tapahtumia, esimerkiksi satutuokioita tai kirjavinkkausta. Ne saivat kannatusta 78 vastaajalta eli 52 % vastaajista. Muut vastausvaihtoehdot, kuten lainausautomaatti, kirjakassipalvelu kotiin, tulostus, kopiointi ja skannaus sekä ennakkoäänestys, saivat tasaista kannatusta. Niistä jokaista kannatti 27-37 vastaajaa.

15 vastaaja jätti oman ehdotuksensa uudeksi kirjastoauton palveluksi. Näistä neljä olivat tyytyväisiä nykyiseen eivätkä he tarvinneet mitään lisäystä. Uutena toivottiin muun muassa koulukäyntien lisäämistä, vierailua Meripuistoon tai muulle rannalle, kahviautomaattia sekä teemakirjalaatikoita.

Kyselyn *Sana on vapaa* -osion vastaukset voi jakaa karkeasti neljään kategoriaan: aineisto, pysäkit, palvelu, merkitys ja tulevaisuus. Kirjastoauton aineistoon ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä, mutta lastenkirjojen sijoittelusta autossa annettiin toiveita. Myös toiveita tietyistä kirjoista esitettiin.

”Lastenkirjat niin, että lapset ylettäisivät paremmin itse niitä valitsemaan.”

”Kirjastoautosta on helppo löytää lukemista nopeasti: sopivan pieni, mutta hyvä valikoima."

”Kirjastonauton sijaan voisi lisätä digimateriaalin määrää tai kirjoja koulukirjastoon autorahoilla.”

Kirjastoauton pysäkeistä jätettiin toiveita. Enin osa näistä koski kirjastoauton pysäkkejä päiväkodeilla tai kouluissa. Myös kirjastoautoon pääsyyn toivottiin esteettömyyttä.

”Kirjastoauto käy päiväkodillamme lasten nukkuma-aikaan eli pienten kanssa ei mahdollista käydä yhdessä. Paras aika kirjastoauton vierailulle olisi aamusta 9-10 aikaan. Olisi mahtava, jos kirjastoauto toteuttaisi lapsille vierailuja sekä satutuokioita.”

”Kirjastoauto on erittäin tärkeä täällä haja-asutusalueella. Toivomme, että saamme uudelleen kirjastoauton pysäkin Linnusperän alueelle. Linnusperän alue on saanut lisää käyttäjiä ja tulee jatkossakin saamaan uusia asukkaita. Mielestäni Kirjastoauto toimintaa ei saa missään tapauksessa lopettaa.”

”Kirjastoauton tulisi käydä koululla kerran viikossa. Joka toinen viikko on liian harvoin. 1-2.luokkalaisten kanssa ei kävellä helposti kirjastoon. Meille siis ainoa kirjasto on kirjastoauto.”

”Asun Ruotsalossa, jossa kirjastoauto käy vain aamulla päiväkodilla/koululla eikä näin hyödytä työssäkäyviä asukkaita. Voisiko kirjastoauto kiertää Kokkolan kyliä iltaisin (esim. Ruotsalo, Marinkainen, Peltokorpi), joista on oikeasti pitkä matka kirjastoon (yli 10 km)?!! Käyttäisin palvelua varmuudella, jos auto vain kulkisi tänne suuntaan ilta-aikaan. Asuin ennen Halkokarilla, jossa kirjastoauto kävi, ja olen todellakin kaivannut palvelua tänne syrjäkylälle.”

Kirjastoauton henkilökunta sai palautteen jättäjiltä enimmäkseen kiitosta.

”Erittäin ystävällinen ja avulias henkilökunta. Aineisto vaihtuu riittävän usein. Tulostusmahdollisuus olisi jyvä lisä.”

”Personalen kunde vara lite trevligare. Annars är jag väldigt nöjd med bokbussens service!! Den kommer bara varannan vecka nära oss, kunde eventuellt vara varje vecka…”

”Härligt och vänligt bemötande. Bra service, allt fixas! Gärna lite mera ombyte på böcker.”

Kirjastoautolla on suuri merkitys vastaajille. Vastaajat näkevät kirjastoauton auttavan lasten lukutaidon tukemisessa sekä lukemiseen innostamisessa.

”Lapset asioivat kirjastoautossa itsenäisesti, kun se tulee lähelle kotia. Tämä on kirjastoauton tärkein etu.”

”Kirjastoauto on tarpeellinen ihmisille kuten vanhuksille, kehitysvammaisille sekä lapsiperheille joille arkena pääkirjastossa käyminen on hankalaa. Ehdottomasti on palvelu johon pitäisi panostaa! Tukee myös eri ryhmien itsenäisyyttä (esim lapset) kun saa turvallisesti ja itsenäisesti vierailla kirjastoautossa. Varsinkin kun lasten ja nuorten lukuharrastus on vähentänyt niin koen haitalliseksi että kirjastoauton rahallinen tukeminen lakkautettaisiin.”

”Erittäin tärkeä juttu lasten lukutaidon kannalta. Helposti saavutettavissa ja kaikille sama mahdollisuus. On lapsia, jotka eivät muuten koskaan kirjastossa tai

kirjastoautossa. Lasten ja nuorten lukutaidosta ollaan huolissaan. Jos sitä halutaan tukea, täytyy kirjastoautot ehdottomasti säilyttää yhteiskunnassa!"

”Kirjastoauto opettaa lapsille hyviä tapoja, lainausta (kaikki kodit ei käy kirjastossa), tuo uusia kirjoja ja lehtiä innostaen lukemiseen ja kokeilemaan eri kirjallisuuslajeja. Kouluilla ei ole uusia ja vaihtelevia kirjoja joten tämä on elintärkeä palvelu!!!!”

”Toimin ensimmäisen luokan opettajana ja vierailen oppilaideni kanssa säännöllisesti kahden viikon välein koulun pihan välittömässä läheisyydessä pysähtyvässä kirjastoautossa. Henkilökunta on aivan ihanaa, avuliasta ja ystävällistä. Yhteistyötä kirjastoauton kanssa olen tehnyt jo vuosia. Kirjastoauton käynti tukee työtäni suuresti lasten kehittyvän lukutaidon tukemisessa ja kirjastoautosta löytyy luokkaan monipuolista ja mielenkiintoista luettavaa. Olen myös saanut erinomaista ja ripeää palvelua varausten kanssa ja minua on autettu löytämään sopivaa aineistoa. Luokassani on myös S2-oppilaita ja olin ilahtunut, kun kirjastovirkailija auttoi löytämään S2-oppilaille suunnattuja ja suunniteltua kirjallisuutta (selkokielisiä ja suomen kielen sanavarastoa kasvattavia kirjoja).”

Kyselyyn vastanneet olivat huolissaan kirjastoauton tulevaisuudesta ja kirjastoautopalvelun jatkumisesta.

"Vi hoppas att vi får fortsätta ha vår bokbuss Helst en nyare bokbuss"

"Bokbussen är enda service vi har på landet.Servicen är jättebra och det är lätt att beställa böcker på förhand. Hoppas att det skulle hittas pengar till en ny bokbuss.Vi måste befrämja litteraturen och läsning för alla och särskilt för ungdomarna och barnen. Hoppas innerligt att stadens beslutsfattare förstår hur viktig bokbussens verksamhet är!!!"

”Kirjastoauto on erittäin tärkeä palvelu, jota ei pidä lakkauttaa. Erityisesti kaukana kirjastosta asuvalle se on tärkeä. Kirjastoauto innostaa lapsia lukemaan.”

”Utmärkt service att bokbussen levererar beställda böcker till skolan. Varmt tack! Önskar att fler vuxna utnyttjade detta. Barn behöver inspireras till att läsa. Personalen i bokbussen är 5/5. Miljön är lugn och personalen kan bemöta barn. Fint!”

”Kiitos henkilökunnalle! Kirjastoauton toiminta on korvaamatonta. Toivottavasti toiminta ei koskaan lakkaa!”

7.4 Lapsivaltuuston lausunnot vuosina 2022 ja 2026

Lapsivaltuusto on käsitellyt kirjastoautopalvelua vuosina 2022 ja 2026.

Vuonna 2022 lapsivaltuusto piti kirjastoautoa tärkeänä palveluna erityisesti lasten ja nuorten kirjastopalvelujen saavutettavuuden kannalta. Lausunnossa korostuivat kirjastopalvelujen tuominen lähelle koulua ja kotia, palvelun merkitys yhdenvertaisille mahdollisuuksille käyttää kirjastoa sekä aineiston löydettävyyteen ja valikoiman monipuolisuuteen liittyvät kehittämistarpeet.

Vuonna 2026 lapsivaltuusto vahvisti aiemman näkemyksensä kirjastoauton tärkeydestä ja nosti lisäksi esiin koulupysäkkien pysähdysaikojen riittävyyden, lainauskäytäntöjen sujuvuuden, tiedottamisen sekä monipuolisen aineistotarjonnan kehittämistarpeet. Lapsivaltuusto katsoo, että kirjastoautolla on merkittävä rooli lukemisen edistämisessä sekä yhdenvertaisten kirjastopalvelujen tarjoamisessa eri puolilla Kokkolaa.

7.5 Nuorisovaltuuston lausunnot vuosina 2022 ja 2026

Nuorisovaltuusto tutustui kirjastoautopalveluun vuosina 2022 ja 2026. Nuoret pitävät kirjastoautoa tärkeänä palveluna, koska se tuo kirjastopalvelut lähelle koteja ja kouluja sekä mahdollistaa kirjojen lainaamisen myös niille lapsille ja nuorille, jotka asuvat kauempana keskustasta tai eivät pääse käyttämään pääkirjastoa tai lähikirjastoja säännöllisesti. Myös mahdollisuutta noutaa varattuja aineistoja kirjastoautosta pidetään erittäin käytännöllisenä.

Nuorisovaltuuston mukaan kirjastoautolla on merkittävä rooli lasten ja nuorten lukemisen tukemisessa. Samalla todettiin, että kaikki nuoret eivät hyödynnä palvelua. Syiksi nähtiin lukemisharrastuksen vähäisyys, vaikeus löytää itseä kiinnostavaa aineistoa sekä mahdollisuus käyttää muita kirjastopalveluja.

Keskusteluissa nousi vahvasti esille kirjastoautopalvelun tunnettuuden lisääminen. Nuorisovaltuusto katsoo, että kirjastoauton reiteistä, pysäkeistä ja aikatauluista tulisi tiedottaa nykyistä näkyvämmin esimerkiksi koulujen ilmoitustauluilla, infonäytöillä ja muissa oppilaille suunnatuissa viestintäkanavissa.

Nuorisovaltuusto esitti myös, että kirjastoauto voisi vierailla yläkouluilla nykyistä enemmän, jotta nuoret pääsisivät tutustumaan palveluun. Lisäksi toivottiin aktiivisempaa viestintää siitä, että kirjastoauton kokoelmissa on aineistoa myös nuorille ja aikuisille sekä että kokoelmat uudistuvat säännöllisesti.

Uuden kirjastoauton kehittämiseen nuorisovaltuusto esitti muun muassa tulostus- ja kopiointimahdollisuutta sekä satu- tai lukunurkkausta, jota voitaisiin hyödyntää päiväkoti- ja koulupysäkeillä.

Nuorisovaltuusto on yksimielinen siitä, että kirjastoautopalvelu on tärkeää säilyttää ja kehittää Kokkolassa. Palvelu edistää yhdenvertaista pääsyä kirjastopalveluihin sekä tukee erityisesti lasten ja nuorten lukemista ja kulttuurista osallisuutta koko kaupungin alueella.

8 Kirjastoauton hankinta, mallit ja rahoitus

Kirjastoautot ovat erikoisajoneuvoja ja ne suunnitellaan kirjastokohtaisesti. Kirjastoauton elinkaari on noin 15 vuotta. Kirjastoautot ovat perinteisesti olleet linja-automallisia, jolloin alusta ja kori tulevat eri valmistajilta, mutta ovat yksi kiinteä kokonaisuus. 2010-luvulla on valmistettu ensimmäiset kuorma-autopohjalle rakennetut kirjastoautot. Tulossa ovat myös sähköllä tai biokaasulla toimivia autoja.

Kirjastoauton hankinta ja valmistus perustuvat tekniseen erittelyyn, kirjastoautoja koskeviin asetuksiin sekä muihin asiaa koskeviin viranomaismääräyksiin. Suomen kirjastoseuran kirjastoautoryhmä on laatinut tekniset laatusuositukset kirjastoauton hankinnalle. Ne löytyvät verkkosivulta https://www.kirjastot.fi/kirjastoautot/kirjastoautojen-laatusuositus.

Auton on sovelluttava Suomen ilmastoon ja se on voitava rekisteröidä kuorma-autoksi 2–3 henkilölle. Suurin sallittu pituus ilman erityislupaa on 13 metriä. Kirjastoauton henkilökunnan työturvallisuus ja työolosuhteet tulee huomioida kirjastoauton suunnittelussa.

Kirjastoauton kokoon, malliin, tehokkuuteen ja teknisiin yksityiskohtiin vaikuttavat muun muassa maasto, jossa autolla ajetaan sekä ajetut välimatkat.

Kuorma-autopohjalle rakennettu kirjastoauto on korkeampi kuin linja-automallinen ja siinä on pitempi akseliväli. Huomattavin ero linja-automalliseen autoon on sen siirrettävyys uudelle alustalle koko auton uusimisen sijaan siinä vaiheessa, kun alustan käyttöikä tulee vastaan, sillä kontissa on omat sähkö-, tuuletus- ja lämmitysjärjestelmät.

Auton pituus mallista riippumatta vaikuttaa suoraan siihen miten paljon tilaa se tarvitsee kääntyäkseen. Auton koko vaikuttaa myös mukaan mahtuvan aineiston määrään. Lisäksi on huomioitava käytössä olevan tallin koko.

Linja-automallista koria Suomessa valmistavat Kiitokori Oy ja Conlog Oy. Alustaa valmistavat Scania Suomi Oy, Volvo Oy ja CT Finland Oy (Daf). Conlog ja Daf valmistavat kuorma-autopohjaista kirjastoautoa, Conlog konttiosaa ja Daf alustaa.

Kirjastoautoihin on olemassa paljon ratkaisuja, joilla voidaan laajentaa kirjastoautojen käyttömahdollisuuksia ja jotka tukevat monipalvelukirjastoautotoiminnan kehittymistä esimerkiksi lasten- ja nuortentapahtumien järjestämistä kuten kirjavinkkausta ja satutuokioita.

Monipalvelukirjastoautoja ovat myös autot, jotka on kokonaisuudessaan suunniteltu tiettyä käyttäjäryhmää varten. Oulun kaupunginkirjaston Onneli-pienkirjastoauto on suunnattu päiväkoti-ikäisille lapsille, vanhuksille ja erityisryhmille, eikä sillä ole kiinteää aikataulua. Auto kulkee sopimuksen mukaan ja sen mukana kulkeva aineisto räätälöidään kohderyhmittäin.

Kirjastoauton sisätila on aina rajallinen ja sen suunnittelussa on ensisijaisesti otettava huomioon ne asiat, jotka siellä säädösten mukaan on oltava. Henkilökunnan työturvallisuutta ja yleistä työhyvinvointia on huomioitava.

Kirjastoautotoiminnan optimaaliselle toimivuudelle ehdottoman tärkeää on riittävä henkilökunta. Henkilökunnan määrällä voidaan suoraan vaikuttaa ajoaikaan ja reitteihin. Ajo kahdessa vuorossa tarkoittaa toisen kirjastoautonkuljettajan tai -virkailijan palkkaamista.

Leasingrahoitus on kaupungin rahoituksen ohella vahva vaihtoehto. Sitä tarjoavat kaikki Suomessa kirjastoautoja valmistavat firmat yhdessä rahoituslaitosten kanssa.

Suomessa kirjastoautonvalmistajat, joilla on oma rahoituslaitos, ovat Scania ja Volvo. Leasingrahoitusaika raskailla ajoneuvoilla on noin kuusi vuotta.

Leasingrahoituksen kustannukset muodostuvat vuokrista ja käsittelykuluista, jotka maksetaan kuukausittain. Vuokra on tietty prosenttimäärä kohteen hankintahinnasta. Ensimmäinen osuus on suurempi ja se on ns. sitoutumismaksu. Leasing-kohteelle määritellään sopimuksessa myös jäännösarvo, joka sekin on prosenttiosuus koko vuokrakohteen arvosta. Leasing-kauden loputtua kohde voidaan myydä eteenpäin jäännösarvolla. (Harle, Tiina: Kirjastopalvelut jatkumaan: hankeraportti, 13.9.2018)

Kuten Pirjo Tuominen toteaa Sievin kirjastoautoselvityksessä, niin tarjolla pitäisi olla erikokoisia kirjastoautomalleja, joita voi muokata kunnan tarpeisiin. Näin kunta voi valita hinnaltaan ja kooltaan sopivimman auton. Jotta auto voi hoitaa perustehtävänsä hyvin, pitää sen pystyä kuljettamaan riittävästi aineistoa reittiinsä nähden. (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018, s. 24)

Kokkolassa kirjastoauton tulee olla samankokoinen tai vähän lyhyempi kuin nykyinen auto. Täyspitkässä autossa on enemmän tilaa aineistolle ja mahdollisuuksia tilojen muunteluun. Auto kannattaa varustaa siirrettävillä ja muokattavilla hyllyillä tai hyllymoduuleilla. AV-laitteiston asentaminen, muunneltava valaistus ja sisustus mahdollistavat monenlaista toimintaa. Nykyaikainen ilmastointijärjestelmä ja työtilojen ergonomia parantavat työoloja. Invanostin mahdollistaa liikuntarajoitteisten asiakkaiden pääsyn autoon ja helpottaa isojen aineistomäärien siirtoa.

”Mitä enemmän auton ominaisuuksiin ja varusteluun kiinnitetään huomiota hankintavaiheessa, sitä monipuolisempi ja toimivampi työkalu kirjastoautosta saadaan”. (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018, s. 24)

9 Kirjastoauton jatkumisen tai päättymisen vaikutukset kuntalaisten kirjastopalveluihin

Kirjastoautotoiminnan suurin uhka on toiminnan lopettaminen. Se jättäisi käytännössä ison osan Kanta-Kokkolan kouluja ja varhaiskasvatusyksikköjä kirjaston palvelujen ulkopuolelle. Lisäksi etenkin iäkkäät Kanta-Kokkolan haja-asutusalueen asukkaat, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää Koivuhaan kirjaston tai pääkirjaston palveluja, jäävät ilman kirjastopalveluja.

Kirjastoauton lakkauttaminen vaikuttaa erityisesti lapsiin, koska lähipalveluna se on lapsille merkittävä. (Kirjastoautotoiminta murroksessa - yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseura 9.8.2016)

Miten kirjastoauton toimintaa voidaan korvata, mikäli kirjastoautopalvelu lopetetaan? Miten koulujen ja varhaiskasvatuksen kirjastopalvelut järjestetään? Toteutuuko tasavertaisuus koko kunnan alueella kirjastoautotoiminnan lakkautuksen jälkeen?

Sievissä pohdittiin muun muassa seuraavia palveluvaihtoehtoja, jotka ovat mahdollisia Kokkolassakin. Palvelujen ja kustannusten arviointi on kuitenkin haasteellista ja lähinnä suunta antavaa. (Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018, s. 26–30).

9.1 Koulukirjasto niille kouluille, joilla ei vielä ole omaa koulukirjastoa

Onko kouluilla ylimääräistä sopivaa tilaa? Uusien koulujen yhteyteen ei ole suunniteltu koulukirjastoille tiloja, koska oletuksena on ollut, että kirjastoauto hoitaa kirjastopalvelut.

Uusia koulukirjastoja pitäisi perustaa kahdeksan. Kouluilla ja opettajilla ei luultavasti ole aikaa koulukirjastojen ylläpitoon. Yhden työntekijän työpanos tulisi tuskin riittämään useamman koulukirjaston säännölliseen avoinna pitoon.

Arvioidut vuosikustannukset ovat: kahden henkilön palkkaus noin 70 000 euroa, aineistokulut 40 000 euroa, IT-kulut noin 10 000 euroa. Tilojen kustannuksia ei pystytty arvioimaan.

9.2 Siirtokokoelmat kouluilla

Onko kouluissa tilat kokoelmille ja opettajilla halua, kiinnostusta tai aikaa hoitaa lainaus? Kirjaston henkilökunta hoitaisi ja uudistaisi kokoelmia, mutta kirjojen lainaamisen hoitaisi kouluilla kirjastotoiminnasta vastaavat opettajat.

Hinta-arvio 900 niteen kokoelmalle on noin 900 x 20 euroa (kirjan keskimääräinen hinta-arvio), joten kulut yhdelle siirtokokoelmalle olisivat noin 18 000 euroa sekä luettelointi- ja muovituskulut noin 2 000 euroa.

Siirtokokoelmien määrä olisi ainakin kahdeksan kokoelmaa, 8 x 20 000 euroa, yhteensä 160 000 euroa. Kokoelmiin pitää hankkia uutta aineistoa vuosittain, joten siihen pitää varata määrärahaa noin 15 000 euroa vuodessa.

9.3 Kirjakuljetukset

Kunnan tai kuljetusliikkeen pakettiautolla tai kirjaston tai koulujen vahtimestarin autoilla kuljetetaan kirjalaatikoita kouluille, päiväkodeille ja palvelutaloihin. Kuljetus olisi 1–2 kertaa kuukaudessa jokaiseen kouluun.

Henkilöstötarve on ainakin yksi henkilötyövuosi, noin 35 000 euroa (kirjasto, kuljetusliike, koulujen ja päiväkotien henkilöstö). Mikäli kirjasto hoitaisi kuljetukset, olisi järkevää ostaa pakettiauto, joko käytettynä tai uutena, sen hinta-arvio on 20 000–50 000 euroa. Auton käyttökulut ovat riippuen ajokilometreistä arviolta 5 000 euroa vuodessa.

Huono puoli tässä vaihtoehdossa on, että lapset eivät pääse itse valitsemaan itselleen luettavaa. Kouluilla pitää olla myös tilat kirjalaatikoiden esillepanoon ja säilytykseen.

9.4 Kirjastoautopalvelun ostaminen toisesta kunnasta

Voidaanko ostaa kirjastoautopalveluja Kruunupyyn kunnalta? Tässä vaiheessa on liian varhaista selvittää missä laajuudessa ostaminen onnistuisi ja mitä palvelu maksaisi.

9.5 Kirjojen lainaaminen postitse

Postipakettien lähettäminen on kallis ratkaisu, vaikka nouto- ja palautuspisteitä on nykyään muun muassa lähikaupoissa.

9.6 Asioimiskuljetuksen järjestäminen lähikirjastoon

Asioimiskuljetuksista on luovuttu säästösyistä ja vähäisen käytön takia liittyneiden kuntien osalta jo monta vuotta sitten, joten se ei ole kirjastopalvelujen mielestä varteenotettava vaihtoehto.

9.7 Koululaisten kuljettaminen kirjastoon

Ongelmana on, miten koululaisten kuljettaminen istuisi koulujen arkeen. Kuljetuspäivinä koulupäivistä tulisi erilaiset ja se rikkoisi liikaa lasten koulupäiviä, koska lapsilla on opetussuunnitelman mukaan muitakin koulukuljetuksia esimerkiksi uimahalliin.

Yksi kuljetus maksaisi noin 200 euroa / kuljetuskerta. Mikäli kahdeksalle koululle järjestettäisiin kuljetukset kaksi kertaa kuukaudessa kouluaikoina, kuljetuksia olisi yhteensä noin 144. Kustannukset olisivat noin 29 000 euroa. Tiheä kuljettaminen tulee kalliiksi, joten se ei ole realistinen vaihtoehto.

9.8 Vapaaehtoisten suorittama kirjojen kotiinkuljetuspalvelu

Vapaaehtoistoimijoiden esimerkiksi SPR:n kanssa pitäisi selvittää ovatko he valmiita sitoutumaan tällaiseen toimintaan.

9.9 Ei mitään palvelua

Kirjastoauton nykyiset asiakkaat hankkivat tarvitsemansa aineiston parhaaksi katsomallaan tavalla. Kirjasto palvelee vain niitä, jotka pääsevät kivijalkakirjastoihin.

10 Kirjastoautotoiminnan lakkauttamisen säästöt

Kirjastoauton aineistokulut 29 000 € siirretään muille toimipisteille ja käytetään lasten- ja nuorten aineistojen hankintaan, jotta pystytään vastaamaan koulujen ja päiväkotien lisääntyvään kysyntään, mikäli kirjastoautotoiminta lakkautetaan.

Arvio kirjastoautotoiminnan lakkauttamisen säästöistä:

Henkilöstökulut (kirjastoautonkuljettaja ja kaksi kirjastovirkailijaa)	**156 000**
Posti- ja telepalvelut (mobiiliyhteys)	700
Vakuutukset	700
Koneiden ja kaluston kunnossapito	3 000
Autokatsastus	400
Muut palvelut	1 000
Palvelujen ostot yht.	**5 800**
Poltto- ja voiteluaineet	6 000
Muut aineet, tarvikkeet, tavarat	1 000
Aineet, tarvikkeet, tavarat yht.	**7 000**
Dieselvero	550
Muu toimintakulut	800
Muut toimintakulut yht.	**1 350**
Kaikki menot yhteensä	**170 150**

Lisäksi uuden kirjastoauton investointimäärärahan säästö noin 650 000 €. Nykyinen kirjastoauto myydään. Nimellinen arvo on noin 20 000 - 25 000 €.

11 Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi

Kaupungin tekemät päätökset vaikuttavat suoraan tai välillisesti ihmisiin, ympäristöön, talouteen ja yrityksiin. Näiden vaikutusten ennakointi on tärkeää, jotta päätösten seuraukset voidaan ottaa huomioon jo valmisteluvaiheessa. Ennakkoarviointi on tehokkainta, kun se sisällytetään osaksi päätösten valmistelua ja päätöksentekoprosessia.

Kirjastoautotoimintaa koskien on laadittu päätösten vaikutusten ennakkoarviointi, jossa on arvioitu kolmea eri vaihtoehtoa sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Arvioidut vaihtoehdot ovat:

- Muutoksia tai hankintoja ei tehdä, toimintaa jatketaan nykyisellä kalustolla
- Hankitaan uusi kirjastoauto
- Kirjastoauton toiminta lopetetaan

Alla olevissa taulukoissa esitetään tiivistetysti kunkin vaihtoehdon vaikutukset pisteytettynä.

Muutoksia ei tehdä

	Lyhyellä aikavälillä	**Pitkällä aikavälillä**
myönteinen vaikutus	9	0
erittäin merkittävä myönteinen vaikutus	4	0
neutraali vaikutus tai ei vaikutusta	6	6
kielteinen vaikutus	0	13
merkittävä kielteinen vaikutus	0	0

Jos tilanne pysyisi ennallaan ja kirjastoauton toiminta jatkuisi nykyisellä kalustolla, niin se olisi hyvä asia lyhyellä aikavälillä. Pitkällä aikavälillä vaikutus olisi puolestaan kielteinen. Tämä johtuu siitä, että nykyisen kaluston käyttövarmuus ja toimintakyky vähenee ajan myötä ja pitkällä aikavälillä on oletettavaa, että kalustoa ei enää voi käyttää ja se johtaa kirjastoautotoiminnan päättymiseen.

Uusi kirjastoauto hankitaan

	Lyhyellä aikavälillä	**Pitkällä aikavälillä**
myönteinen vaikutus	5	5
erittäin merkittävä myönteinen vaikutus	11	11
neutraali vaikutus tai ei vaikutusta	2	5
kielteinen vaikutus	1	0
merkittävä kielteinen vaikutus	0	0

Uuden kirjastoauton hankkimisella on myönteinen tai erittäin myönteinen vaikutus sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Painotus myönteiseen vaikutukseen on erittäin vahva, 33 pistettä, kun otetaan huomioon sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutukset. Kielteinen vaikutus, 1 piste, liittyy taloudelliseen vaikutukseen eli uuden kirjastoauton hankintakustannukseen.

Kirjastoauton toiminta lopetetaan

	Lyhyellä aikavälillä	**Pitkällä aikavälillä**
myönteinen vaikutus	1	0
erittäin merkittävä myönteinen vaikutus	0	0
neutraali vaikutus tai ei vaikutusta	1	2
kielteinen vaikutus	7	7
merkittävä kielteinen vaikutus	10	10

Jos toiminta loppuisi kokonaan, niin sillä olisi kielteinen vaikutus sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. **Painotus kielteiseen vaikutukseen on erittäin vahva, 34 pistettä, kun otetaan**

huomioon sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutukset. Myönteinen vaikutus, 1 piste, liittyy taloudelliseen vaikutukseen. Jos toiminta lopetetaan, niin uutta kirjastoautoa ei tarvitse hankkia, eikä siitä synny kuluja.

Liitteessä 3 on esitetty arviointi ja perustelut kokonaisuudessaan.

12 Yhteenveto ja pohdintaa

Tarve auton uusimiselle on ilmeinen, koska auton käyttöikä on yli 20 vuotta. Kirjastoautossa on jo käytöstä aiheutuneita vikoja ja kulumista, jotka vaativat toistuvaa korjaamista ja huoltoa. Tämä lisää auton kustannuksia. Nykyisen kirjastoauton ergonomia ei vastaa nykyajan vaatimuksia. Lisäksi olisi tärkeää palkata toinen kirjastoautonkuljettaja tai kirjastovirkailija, jolla on kuorma-autokortti. Tällöin autoa voidaan ajaa kahdessa vuorossa. Tämä nostaisi kirjastoauton käyttöastetta vielä paremmaksi.

Käytännössä kirjastoauton toimitusaikataulu on noin kaksi vuotta. Ensiksi tehdään kirjastoauton alusta ja sen päälle rakennetaan varsinainen koriosuus. Hankinta on syytä jakaa kahdelle vuodelle.

Kirjastoauton hinta on riippuvainen auton varustelusta ja moottorin käyttövoimasta. Uuden dieselmoottorisen kirjastoauton hankintahinnaksi on arvioitu 600 000 – 650 000 euroa. Kaasukäyttöisen kirjastoauton hinta on noin 600 000 euroa ja sähkökäyttöisen noin 800 000 euroa.

Kirjastoauto tehdään tilaustyönä, joten ennen hankinnan kilpailuttamista hankintahinta voidaan vain arvioida muissa kunnissa toteutettujen hankintojen perusteella. Linja-automallisen dieselkäyttöisen kirjastoauton alustan hinta-arvio on 120 000–150 000 euroa ja korin 350 000–450 000 euroa. Mahdolliset rahoituskanavat kirjastoauton hankintaan ovat kaupungin oma rahoitus tai leasing-rahoitus.

Kirjastoauto on edullinen jakelukanava kirjastopalveluille. Monipalveluauto mahdollistaisi myös muuta toimintaa, mutta muun toiminnan keksiminen monipalveluautolle on haastavaa. Hyvinvointialueet hoitavat sosiaali- ja terveyspalvelut. Myös erilaiset lupapalvelut ovat siirtyneet pitkälti verkkoon. Kirjastoauton käyttö äänestyspaikkana keskeyttää auton käytön kirjastona ennakkoäänestyksen ajaksi eli noin viikon ajaksi.

Kirjastolain mukaan väestöllä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet saada kirjastopalveluja, ja ne toteutuvat vain riittävän tiheän palvelupaikkaverkoston avulla. Kirjastoautolla on Kokkolan kirjastopalvelujen saavutettavuuden kannalta ratkaiseva merkitys.

Kirjastopalvelujen keskittäminen fyysisiin kirjastoihin heikentäisi palvelujen saavutettavuutta aivan ratkaisevasti. Kirjastoautopalveluilla on kasvava merkitys kouluille, joiden uudet opetussuunnitelmat ja uudistuvat opetusmenetelmät edellyttävät itsenäistä tiedonhakua, ilmiöpohjaista oppimista ja siihen liittyvää monipuolista aineistoa. Useimmissa kouluissa ei ole omaa koulukirjastoa.

Koska kirjastojen tarjoamat palvelut lisääntyvät ja monipuolistuvat edelleen, on Kokkolan kirjastopalvelujen laadun ja saatavuuden kannalta tärkeää kehittää olemassa olevia kirjastoja ja suunnitella tulevan uuden kirjastoauton palveluja. Kirjasto-, tieto- ja oppimispalvelujen kysyntä tulee kasvamaan, ja siksi kirjastolla on niin merkittävä rooli. Perinteinen kulttuuri- ja sivistystehtävä yhdistyy moderniin tiedonvälittäjätehtävään.

Kirjastoautolla on pitkien etäisyyksien Kokkolassa merkittävä rooli lukemisen, elämysten ja kulttuurin tarjoajana. Monissa kunnissa, myös Kokkolassa, lukemisharrastuksen ylläpitäminen ja kehittäminen on kirjastoauton varassa. Kokkolan alueella kirjastoauto käy 16 koulussa ja 22 päiväkodissa. Isoilla kouluilla kirjastoauto käy useamman kerran viikossa. Lapsiperheille palvelu on korvaamatonta.

Kirjastoautopalvelun merkityksestä lasten ja nuorten lukutaidon tukemisessa on jätetty vetoomus, jossa korostetaan kirjastoauton roolia kirjastopalvelujen saavutettavuuden edistäjänä sekä lukemisen tukijana erityisesti koulujen ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä. Vetoomuksessa tuodaan esille huoli siitä, että kirjastoautopalvelujen heikentyminen voisi vähentää lasten ja nuorten mahdollisuuksia käyttää kirjastopalveluja yhdenvertaisesti. Vetoomus on huomioitu osana esiselvityksen valmistelua ja se on liitteenä tämän selvityksen lopussa.

Kirjastopalvelut esittää, että hankitaan uusi, nykyaikainen kirjastoauto vuonna 1999 hankitun kirjastoauton tilalle. Hankinta jaetaan kahdelle vuodelle. Kirjastoauton alusta hankitaan vuonna 2029 ja koriosuus vuonna 2030, eli kirjastoautokokonaisuus olisi valmis vuonna 2030.

13 Lähteet

Esiselvitys Porvoon kirjastoautosta. Timo Kivistö Consulting Oy.

Harle, Tiina: Kirjastopalvelut jatkumaan: hankeraportti, 13.9.2018

Haatainen, Mari & Hokkanen, Sari: Mikkelin kirjastoauton konseptointia palvelumuotoilun menetelmin, 2013

Heinänen, Tiina: Rekastako uuden ajan kirjastoauto? Kirjastoautoselvitys Sodankylässä, 1.12.2012

Kirjastoauton tekniset laatusuositukset - yleisiä suunnitteluperusteita kirjastoautoa hankkiville. Saatavilla: https://www.kirjastot.fi/kirjastoautot/kirjastoautojen-laatusuositus

Kirjastoautotoiminta murroksessa - yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseura 9.8.2016. Saatavilla: http://suomenkirjastoseura.fi/files/julkaisut/Kirjastoautotoiminta%20murroksessa%20%20yhteenveto%20kirjastoautoista%20Suomessa%20elokuu%20201 https://www.kirjastot.fi/kirjastoautot/kirjastoautojen-laatusuositus 6.pdf

Leikola, Markus: Selvitys kirja-alasta ja soveltuvin osin lukemisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:22. Saatavilla: Selvitys kirja-alasta ja soveltuvin osin lukemisesta

Tuomimäki, Pirjo: Sievin kirjastoautoselvitys 2018. Saatavilla: https://www.sievi.fi/sites/default/files/tiedostot/Liitetiedostot/Sievin%20kirjastoautoselvitys%202018%20raportti.pdf

Kirjastoauton aikataulu. Saatavilla: https://www.kokkola.fi/vapaa-aika/kirjasto/kirjastot/kirjastoauto/kirjastoauton-aikataulu-talvella/

14 Liitteet

LIITE 1 : Lapsivaltuuston lausunto: Kokkolan kirjastoautopalvelu

LIITE 2 : Nuorisovaltuuston lausunto: Kokkolan kirjastoautopalvelu

LIITE 3 : Vaikutusten ennakkoarviointi (EVA)

LIITE 4 : Vetoomus kirjastoauton sekä lasten ja nuorten lukutaitotyön puolesta

Kokkola Karleby

Lapsi-ystävällinen kunta

unicef

Kokkolan Lapsivaltuusto 23.9.2026 (päivitetty 19.4.2022 lausuntoa)

Lapsivaltuuston lausunto: Kokkolan kirjastoautopalvelu

Lapsivaltuusto käsitteli kirjastoautopalvelua kokouksessaan 23.9.2026 § 28. Keskustelun pohjana oli lapsivaltuuston vuonna 2022 antama lausunto kirjastoautopalvelusta sekä lasten ja nuorten tämänhetkiset kokemukset palvelun käytöstä.

Lapsivaltuusto pitää kirjastoautoa edelleen tärkeänä palveluna. Kirjastoauton vahvuutena nähdään, että kirjastopalvelut tulevat lähelle koulua ja kotia. Näin kirjojen lainaaminen on helppoa myös niille lapsille ja nuorille, joilla ei ole mahdollisuutta päästä kirjastoon omatoimisesti tai vanhemman kyydillä. Lapsivaltuusto huomauttaa, että kirjastoautosta hyötyvät lasten ja nuorten lisäksi myös muut kaupunkilaiset, kuten ikääntyneet sekä henkilöt, joilla ei ole käytössään autoa.

Keskustelussa todettiin, että kirjastoauton merkitys vaihtelee eri alueilla. Joillakin alueilla kirjasto sijaitsee lähellä koulua, jolloin oppilaat käyttävät kirjastopalveluita kirjastossa kirjastoauton sijaan. Toisaalta monille lapsille kirjastoauto on tärkein ja helpoin tapa päästä kirjastopalvelujen piiriin.

Lapsivaltuusto nosti esille kirjastoauton pysähdysaikoihin liittyviä kokemuksia. Osa jäsenistä koki, että kirjastoauto pysähtyy koululla liian lyhyen ajan. Ruuhkaa syntyy erityisesti silloin, kun koulun oppilaiden lisäksi päiväkotien työntekijät lainaavat aineistoa lapsiryhmille. Tällöin kaikki halukkaat eivät välttämättä ehdi asioida kirjastoautossa. Toisaalta pienemmillä kouluilla pysähdysaikojen koettiin olevan riittäviä, ja kaikki halukkaat ehtivät lainata kirjoja.

Lapsivaltuuston keskustelussa nousi esille myös käytännön haasteita lainaamisessa. Oppilaat saattavat joskus unohtaa kirjastokorttinsa, jolloin lainaaminen ei onnistu. Joissakin kouluissa kirjoja voidaan tällaisissa tilanteissa lainata koulun kirjastokortilla opettajan avustuksella.

PL 43 | PB 43
Kaupungintalo | Stadshuset
Kauppatori 5 | Salutorget 5

kokkola.fi
(06) 828 9111 | kokkola@kokkola.fi

Lapsivaltuusto pitää tärkeänä, että lainaamista pyritään helpottamaan myös tällaisissa tilanteissa.

Vuoden 2022 lausunnon tavoin myös nyt keskustelussa nousi esiin aineiston saatavuus ja löytäminen. Osa lapsista koki, ettei kirjastoautosta aina löydy itseä kiinnostavaa luettavaa. Lisäksi kirjastoauton valikoima on luonnollisesti rajallisempi kuin varsinaisessa kirjastossa. Lapsivaltuusto toivoo, että kirjastoauton kokoelmia kehitetään mahdollisimman monipuolisiksi. Lapsivaltuusto pitää tärkeänä, että lapset saavat riittävästi tietoa kirjastoauton reiteistä, aikatauluista sekä mahdollisuuksista varata ja noutaa aineistoa kirjastoautolta. Lisäksi lapsivaltuusto kannattaa palautteen keräämistä ja lasten osallistamista palvelun kehittämiseen.

Lapsivaltuusto toteaa, että kaikki lapset eivät käytä kirjastoautopalvelua tai koe lukemista omaksi harrastuksekseen. Tästä huolimatta kirjastoautolla on tärkeä tehtävä lukemisen edistämisessä sekä yhdenvertaisten kirjastopalvelujen tarjoamisessa eri puolilla Kokkolaa. Lapsivaltuusto esittää, että kirjastoautopalvelun kehittämisessä kiinnitetään huomiota erityisesti vilkkaimpien koulupysäkkien riittäviin pysähdysaikoihin, sujuviin lainauskäytäntöihin, selkeään tiedottamiseen sekä monipuoliseen aineistotarjontaan.

Kokkolan lapsivaltuusto

Kokkola Karleby

Kokkolan nuorisovaltuusto 14.9.2026 (päivitetty 3.5.2022 lausuntoa)

Nuorisovaltuuston lausunto: Kokkolan kirjastoautopalvelu

Nuorisovaltuusto tutustui kirjastotoimenjohtaja Susann Forsbergin johdolla kokouksissaan 3.5.2022 § 64 ja 14.9.2026 § 93 kirjastoautopalveluun ja tavoitteisiin kartoittaa kirjastoauton merkitystä kaupunkilaisille. Nuorten näkemys kirjastoauton palveluista on tärkeä, sillä kirjastoauton lainoista lähes 90 % on lasten ja nuorten aineistojen lainoja. Kirjastoautolla oli 17 koulupysäkkiä. Nuorisovaltuuston tehtävänä oli pohtia, millaisia vaikutuksia kirjastoautolla on nuorten kirjastopalvelujen käyttöön ja lukemiseen.

Nuorisovaltuusto nosti esiin kirjastoautopalvelun hyviä puolia, joista tärkein oli, että kirjastoauto tulee lähelle kotia tai koulua ja antaa näin ollen myös kauempana keskustasta asuville nuorille mahdollisuuden lainata kirjoja. Kirjastoautopalvelua pidettiin tärkeänä erityisesti lapsiperheiden ja niiden nuorten kannalta, jotka eivät pääse pääkirjastoon tai lähikirjastoihin säännöllisesti. Myös varattujen kirjojen noutamista kirjastoautosta pidettiin kätevänä.

Nuorisovaltuuston keskustelussa nousi esiin, että iso osa nuorista ei hyödynnä kirjastoautopalvelua. Syyksi keskustelussa todettiin joko kiinnostuksen puute lukemista kohtaan, itselle mieluisten kirjojen haastava löytyminen tai nuoren mahdollisuus käyttää pääkirjastoa tai lähikirjastoja. Nuorisovaltuuston jäsenet olivat yksimielisiä siitä, että kirjastoautopalveluista tiedotetaan liian vähän tai tietoa on hankala löytää. Nuorisovaltuusto ehdottaa kirjastoauton reitin ja aikataulun parempaa tiedottamista oppilaille ja tiedon laittamista näkyville koulun ilmoitustauluille ja infonäytöille.

Nuorisovaltuuston keskustelussa nousi esiin idea siitä, miten kirjastoauto voisi pysähtyä myös yläkouluille ja mahdollistaa näin nuorille kirjastoautopalveluun tutustumisen. Lisäksi toivottiin tietoa kirjastoauton valikoimasta nuorille ja aikuisille ja, että auton valikoima vaihtuu säännöllisesti. Uuden kirjastoauton hankintaan ideoita annettiin niin tulostus- ja printtausmahdollisuudesta kuin satu- tai lukunurkkauksesta, jota voitaisiin hyödyntää esimerkiksi päiväkoti- ja koulupysäkeillä.

Nuorisovaltuusto oli yksimielinen siitä, että kirjastoautopalvelu on tärkeä säilyttää Kokkolassa.

Kokkolan nuorisovaltuusto

PL 43 | PB 43
Kaupungintalo | Stadshuset
Kauppatori 5 | Salutorget 5

kokkola.fi
(06) 828 9111 | kokkola@kokkola.fi

LIITE 3

Vaikutusten ennakkoarviointi/Kokkolan kaupunki
Arvioitava päätös: Uuden kirjastoauton hankinta

Merkkien selitykset
+ myönteinen vaikutus
++ erittäin merkittävä myönteinen vaikutus
0 neutraali vaikutus tai ei vaikutusta
- kielteinen vaikutus
-- merkittävä kielteinen vaikutus

	Muutoksia ei tehdä	Uusi kirjastoauto hankitaan	Kirjastoauton toiminta lopetetaan
ARVIOINTIKRITEERI			
Strategiavaikutukset			
Elämyksellisyys			
lyhyt aikaväli	0	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Nykyiselläänkin kirjastoauto tuo elämyksiä, kun kirjasto tulee käyttäjän luokse. Uusi auto ja sen tarjoamat palvelut lisäisivät elämyksellisyyttä entisestään. Jos nykyisen kirjastoauton käyttöä jatketaan, niin pitkällä aikavälillä sen käyttö on teknisesti epävarmaa. Uusi kirjastoauto puolestaan olisi kestävä ja pitkäaikainen elämyksellisyyden osa.			
Lapsimyönteisyys			
lyhyt aikaväli	0	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Kirjastoauton lakkauttaminen heikentää lasten asemaa kirjastopalvelujen käyttäjänä. Monelle lapselle kirjastoauto on ainut mahdollisuus päästä itsenäisesti kirjastopalveluiden äärelle. Lasten ja nuorten lukeminen vähenee ja lukutaito heikkenee.			
Vaikutukset ihmisiin			
Elintavat (esim. ruokavalio, päihteiden käyttö, liikunta, virkistäytyminen, riskikäyttäytyminen)			
lyhyt aikaväli	+	++	-
pitkä aikaväli	-	++	-
Kuvaus: Kirjastoauton lakkauttaminen heikentää mahdollisuuksia asioida kirjastopalveluissa ja tällä voi olla vaikutuksia virkistäytymiseen.			
Sosiaalinen elinympäristö (esim. ihmissuhteet, syrjintä, yhteisöllisyys)			
lyhyt aikaväli	+	+	-
pitkä aikaväli	-	+	-
Kuvaus: Kirjastoauton lakkauttaminen heikentää yhteisöllisyyttä. Kirjastoauto on monelle ainut käytettävissä oleva kirjastopalvelu.			
Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus sekä digitaalinen esteettömyys			
lyhyt aikaväli	+	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Mikäli kirjastoauto lakkautetaan se heikentää kirjastopalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta niille asukkaille, jotka eivät asu pääkirjaston tai lähikirjastojen läheisyydessä. Pitkät etäisyydet pääkirjastoon tai lähikirjastoon on monelle kuntalaiselle este kirjastopalvelujen käytölle.			
Osallisuus, yhteisöllisyys ja vaikuttamismahdollisuudet			
lyhyt aikaväli	+	++	-
pitkä aikaväli	-	++	-
Kuvaus: Kirjastoauton lakkauttaminen heikentää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta niille asukkaille, joilla on pitkä matka pääkirjastoon tai lähikirjastoon.			
Työllisyys ja toimeentulo			
lyhyt aikaväli	+	++	--
pitkä aikaväli	0	++	--
Kuvaus: Mikäli kirjastoautotoiminta lopetetaan, niin kolme vakituisessa työsuhteessa olevaa työntekijää menettää työpaikan kirjastoautossa ja joutuu YT-menettelyyn.			
Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo mm. sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja kieliryhmiin liittyen			
lyhyt aikaväli	+	+	-
pitkä aikaväli	-	+	-
Kuvaus: Alueellinen yhdenvertaisuus ja palvelujen saavutettavuus heikentyy, jos kirjastoautotoiminta lopetetaan. Esim. Öjassa ja Sokojalla ei ole lähikirjastoa.			

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin **Arvioidaan päätöksen vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen.**			
Lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla). - fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen terveys ja turvallisuus - perhe, asuminen, liikkuminen vapaa-aika, harrastukset, kaverisuhteet - oikeuteen saada laadukasta opetusta, varhaiskasvatusta, tukea oppimiseen			
lyhyt aikaväli	++	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Kirjastoauton lakkauttaminen heikentää merkittävästi lasten ja nuorten kirjastopalvelujen saavutettavuutta. Nykyiset koulu- ja päiväkotipysäkit on suunniteltu, jotta lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus käyttää kirjastopalveluja.			
Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus (2 artikla). - vaikutukset läheisiin ja jatkuviin ihmissuhteisiin, erilaisiin lapsiryhmiin, eri alueilla asuviin, erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, lasten syrjäytymiseen			
lyhyt aikaväli	++	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa kirjastoauton poistumista ajatellen, koska heillä ei ole samanlaisia mahdollisuuksia esimerkiksi pääkirjaston käyttöön, jolloin kirjastopalveluiden saavutettavuus heikentyy merkittävästi.			
Lapsen oikeus tulla kuulluksi ja hänen näkemystensä kunnioittaminen (12 artikla). - Miten lasten/ nuorten kanssa on käsitelty asiaa ja miten heitä on kuultu? Mitä näkemyksiä heillä on ollut?			
lyhyt aikaväli	++	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Lapsi- ja nuorisovaltuustoa on kuultu asiaan liittyen. Myös tehtyihin kyselyihin osallistui lapsia ja nuoria. Vastauksissa tuotiin esille lasten ja nuorten lukemaan innostamisen ja lukutaidon ylläpitämisen tärkeys. Ilmi tulleita näkemyksiä esitellään tarkemmin kirjastoautoselvityksessä.			
Lapsen etu. Lapsen edun ensisijaisuuden velvoite (3 artikla 1 kohta) edellyttää aktiivisia toimenpiteitä kaikissa lapsia koskevissa viranomaisten toimissa ja päätöksissä. Lapsia ryhmänä koskevassa arvioinnissa on huomioitava juuri kyseiseen valmisteltavaan päätökseen liittyvät lasten edun kannalta olennaiset seikat.			
lyhyt aikaväli	++	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Lapsi- ja nuorisovaltuustoa on kuultu asiassa. Kirjastoautopalvelujen järjestämisessä on huomioitava lasten ja nuorten toiveita ja kirjastopalvelujen saavutettavuutta ja saatavuutta.			
Vaikutukset maaseutuun			
Maaseudun palvelut			
lyhyt aikaväli	+	++	--
pitkä aikaväli	-	++	--
Kuvaus: Maaseudun asukkaiden osalta kirjastopalveluiden saavutettavuus heikentyy mikäli kirjastoautotoimintaa ei ole. Korvaavia kirjastopalveluja ei ole mahdollista järjestää.			
Maaseudun elinvoima			
lyhyt aikaväli	0	0	-
pitkä aikaväli	0	0	-
Kuvaus: Kirjastoauton merkitys lienee varsin neutraali maaseudun elinvoiman näkökulmasta.			
Maaseudun demokratia (esim. yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma ja kansalaisten osallistuminen)			
lyhyt aikaväli	+	+	-
pitkä aikaväli	-	0	-
Kuvaus: Kirjastoauto on kohtaamispaikka, jossa asukkailla on mahdollisuus vaihtaa kuulumisia. Tällaiset yhteisöllisyyden kokemukset siirtyvät muualle tai jäävät kokematta.			

Vaikutukset ympäristöön			
Ilmasto ja hiilijalanjälki			
lyhyt aikaväli	0	+	0
pitkä aikaväli	0	+	0
Kuvaus: Kirjastoautotoiminta lienee varsin neutraali ilmaston ja hiilijalanjäljen kannalta. Uusi auto olisi kuitenkin ympäristöystävällisempi, koska se tuottaisi vähemmän CO2-päästöjä.			
Varautuminen ja huoltovarmuus			
lyhyt aikaväli	+	+	-
pitkä aikaväli	0	0	-
Kuvaus: Varautumisen ja huoltovarmuuden kannalta kirjastoauto on tärkeä. Kriisitilanteessa kirjastoauto voisi toimia informaation jakelupisteenä. Pandemiatilanteessa kirjastoauto mahdollistaa kontaktittoman asioinnin tartuntariskiä minimoiden.			
Vaikutukset kunnan talouteen ja henkilöstöön			
Vaikutukset kunnan henkilöstöön (esim. asema, määrä, osallistuminen jne.)			
lyhyt aikaväli	0	0	--
pitkä aikaväli	0	0	--
Kuvaus: Mikäli kirjastoautotoiminta lopetetaan, niin kolme vakituisessa työsuhteessa olevaa työntekijää menettää työpaikan kirjastoautossa ja joutuu YT-menettelyyn. Kirjastopalvelujen lähivuosien eläköitymisen osalta kirjastoautotoiminnan lakkauttaminen mahdollistaisi henkilökunnan sisäisen liikkuvuuden kirjastoautosta pääkirjastoon tai lähikirjastoihin.			
Vaikutukset kunnan talouteen (esim. menoihin, tuloihin, investointeihin, velkaantumiseen jne.)			
lyhyt aikaväli	0	-	+
pitkä aikaväli	0	0	0
Kuvaus: Kirjastoauton lakkauttaminen tuo henkilöstö- ja muita kustannussäästöjä. Kokonaiskustannukset ovat olleet noin 200 000 € / vuosi, joista osa säästyisi. Investointia uuteen kirjastoautoon ei tarvitsisi tehdä. Investointikustannukset noin 650 000 €.			

LIITE 4

Kirjastoauton sekä lasten ja nuorten lukutaitotyön puolesta

Vetoomus Kokkolan kaupunginjohtajalle Stina Mattilalle ja Kokkolan Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalle

Me keskipohjalaiset ja lähialueiden kirjailijat ja kirjoittajat vetoamme sen puolesta, että:

- Kokkola vahvistaa vielä vuoden 2026 aikana, että kaupunkiin hankitaan uusi kirjastoauto vanhan, käyttöikänsä päässä olevan tilalle: uusi kirjastoauto tilataan mahdollisimman pian mutta viimeistään alkuvuoden 2027 aikana.

ja

- Kokkola panostaa kirjastoauton avulla lasten ja nuorten lukutaitotyöhön myös palkkaamalla toisen kuljettajan: kirjastoauton kuljettajia on oltava vähintään kaksi, jotta esimerkiksi viikoittaisen työajan ylittyminen tai loma-ajat eivät estä kirjastoauton osallistumista tapahtumiin tai tapahtumien järjestämistä kirjastoautossa esimerkiksi viikonloppuisin.

Perustelut

Lasten ja nuorten lukutaito on jo pidemmän aikaa herättänyt huolta niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla. Lasten ja nuorten lukutaidon heikkenemistä on havaittu kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä sukupuolesta riippumatta. Tällä on kauaskantoinen merkitys, sillä lukutaito on sivistyksen ja demokratian perusta: lukutaito valaa pohjan oppimiselle, yhteiskunnalliselle osallisuudelle ja tänä päivänä niin äärettömän tärkeälle taidolle – kriittiselle tiedon arvioinnille.

Lukutaito ja innostus lukemiseen alkaa kehittyä jo lapsena. Ääneen lukeminen ja helppo pääsy monipuoliseen ja rikkaaseen kirjamaailmaan ovat erityisen tärkeitä myöhemmän lukuinnostuksen kannalta. Lukutaito ja lukuinto ovat asioita, jotka lapsen on hyvä omaksua mahdollisimman nuorena, jotta hänellä on koulunkäyntiin ja harrastuksiin samanlaiset mahdollisuudet kuin muilla.

Tämän koko kansaa koskettavan tärkeän taidon kehittäminen ja ylläpitäminen vaatii kunnilta yhteistyötä koulujen ja kirjastojen kanssa ja päätöksiä, jotka varmistavat kaikkien kuntalaisten matalan kynnyksen kirjastopalvelut.

Kirjastoauto on konkreettinen teko, joka osoittaa, ettei Kokkola ainoastaan osallistu lasten, nuorten ja nuorten aikuisten lukutaitoa koskevaan huolipuheeseen vaan myös todella työskentelee asian eteen. Kirjastoauto tukee sitä, että jokainen kuntalainen saa asuinpaikastaan, varallisuudestaan ja vastaavista tekijöistä riippumatta tasapuolisen mahdollisuuden lukea ja kehittää lukutaitoaan. Kirjastoauto madaltaa kynnystä tutustua kirjoihin, lehtiin, sarjakuviin ja äänikirjoihin ja ohjaa lukemisen osaksi arkea jo lapsena, mikä edesauttaa sitä, että lapsesta kehittyy lukutaitoinen aikuinen, jonka edellytykset esim. korkeakouluttautumiseen tai taiteelliseen harrastuneisuuteen ovat merkittävästi paremmat kuin sellaisella, jonka lukutaito on heikko.

Kokkola korostaa haluavansa olla lasten ja nuorten kaupunki. Onkin hienoa, että kaupungin monet toimet suuntaavat mm. lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien ja koulunkäynnin parantamiseen. Lukutaitotyötä ei voida erottaa edellä mainituista, ja siksi sitä ei sovi unohtaa.

Keskipohjanmaa-lehdelle 7.5.2026 antamassaan haastattelussa kaupunginjohtaja Stina Mattila halusi muistuttaa, että kaupunki on investoinut pääkirjastoon useana vuonna ja mahdollistanut omatoimikirjastoja. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kiitettäviä, mutta eivät riittäviä.

Monen päiväkoti-ikäisen ja alakoululaisen lähikirjasto on sellaisen matkan päässä, etteivät vierailut niissä ole ryhmille joko mahdollisia tai ainakaan itsestään selviä: esimerkiksi Torkinmäen ekaluokkalaisten vierailu lähimpään kirjastoon vaatii

merkittävästi enemmän järjestelyjä kuin vierailu koululla pysähtyvässä kirjastoautossa, puhumattakaan vaikkapa Öjan tai Ruotsalon päiväkotien mahdollisuuksista lähteä retkelle pääkirjastoon.

Kirjastoauton idea on viedä kirjat sinne, missä niitä tarvitaan, tarvitsijan iästä riippumatta. Lasten ja nuorten lisäksi kirjastoauto palvelee myös mm. lasten vanhempia ja vanhuksia. Me kirjailijat ja kirjoittajatkin olemme kirjastoauton asiakkaita, mekin olemme lukijoita ja käymme kirjastoautossa, jotkut viikoittain, jotkut harvemmin – ja kirjastoauto vie kirjamme lukijoiden luo!

Lukeminen on kaikkien asia, mutta kunnilla ja kaupungeilla on keskeinen rooli lukutaidon kehittämisessä ja tukemisessa. Jokaisella kunnalla ja kaupungilla on mahdollisuus itse vaikuttaa siihen, millä tasolla se panostaa kansalaisten lukutaidon kehittämiseen.

Haluamme uskoa siihen, että Kokkola on kaupunki, joka osaa katsoa yhteiskunnallisesti tärkeässä asiassa riittävän pitkälle niin että lukutaidon kehittymistä tuetaan tasapuolisesti ja viisaasti nyt ja tulevaisuudessa.

Vetoomuksen allekirjoittajat:
Mia Myllymäki, insinööri AMK, kirjailija
Pekka Pudas, sosionomi AMK, kirjailija
Teresa Myllymäki, koulunkäynninohjaaja
Rauno Perttula, sosiaalityöntekijä YTT
Kaija Peltola, FM, äidinkielenopettaja
Pirjo Tuunala, FM, eläkeläinen
Merja Kivineva, FM, äidinkielenopettaja
Hannele Haanpää-Holappa, FM, eläkeläinen
Marjukka Puutio, musiikkipedagogi YAMK, väitöskirjatutkija
Päivi Aittomäki, kuvataideopettaja
Juuli Ervasti, lasten ja nuorten teatteriohjaaja
Tina Hagnäs, toiminnanjohtaja

Tiia Lumilaakso, psykologi, sanataideohjaaja
Noora Kataja, musiikinopettaja
Emilia Laakkonen, kirjailija
Satu Virtala, teatteriohjaaja ja dramaturgi
Maija Murtoniemi, eläkeläinen
Katri Lehvonen, asiakaspalvelija
Markku Hukari
Päivi Lukkarila, kirjailija, suomen kielen ja kirjallisuuden opettaja
Hanne Kluukeri, yrittäjä

LÄHTEET

Lukukeskuksen ja opetushallituksen nettisivut:
5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta 2025 - Lukukeskus
Johtaminen varmistaa yhteisen suunnan kuntien lukutaitotyölle – Lukutaidon kuntafoorumi kokoaa kuntia pohtimaan rakenteita ja ratkaisuja | Opetushallitus